

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologických věd

Bakalářská práce

KOLEKTIVNÍ ODPOVĚDNOST
V KNIZE GENESIS

Vedoucí práce: ThLic. Adam Mackerle, Th.D.

Autor práce: Zuzana Plevová
Studijní obor: Sociální a charitativní práce
Ročník: V.

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 27. 3. 2014

podpis autora bakalářské práce

Děkuji ThLic. Adamu Mackerlemu, Th.D., vedoucímu bakalářské práce, za cenné rady, připomínky a metodické vedení.

Dále děkuji svému manželu Pavlovi za podporu při psaní této práce a trpělivost, s jakou zvládal péči o děti.

Obsah

OBSAH	4
ÚVOD	5
1 KOLEKTIVNÍ ODPOVĚDNOST	6
1.1 Vymezení pojmu „kolektivní“	6
1.2 Vymezení pojmu „odpovědnost“	7
1.2.1 Odpovědnost, vina a odpuštění.....	8
2 ANALÝZA VYBRANÝCH TEXTŮ	9
2.1 Genesis 12,10-20	10
2.1.1 Vyhodnocení rozdílů textu.....	10
2.1.2 Výklad textu	11
2.2 Genesis 18,16-33	16
2.2.1 Vyhodnocení rozdílů textu.....	17
2.2.2 Výklad textu	17
2.3 Genesis 20,1-18	20
2.3.1 Vyhodnocení rozdílů textu.....	21
2.3.2 Výklad textu	23
2.4 Genesis 26,1-11	28
2.4.1 Vyhodnocení rozdílů textu.....	29
2.4.2 Výklad textu	30
2.5 Genesis 34,1-31	33
2.5.1 Vyhodnocení rozdílů textu.....	34
2.5.2 Výklad textu	35
2.6 Srovnání Gn 12, Gn 20 a Gn 26	40
3 KOLEKTIVNÍ ODPOVĚDNOST	42
3.1.1 Kolektivní odpovědnost v Gn 12,10-20	42
3.1.2 Kolektivní odpovědnost v Gn 18,16-33	44
3.1.3 Kolektivní odpovědnost v Gn 20,1-18	48
3.1.4 Kolektivní odpovědnost v Gn 26,1-11	50
3.1.5 Kolektivní odpovědnost v Gn 34,1-31	52
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	58
ABSTRAKT	60
ABSTRACT	61

Úvod

Podle biblického pojetí vše, co existuje, vzniklo díky Bohu. Člověk je Boží tvor a vše, co dostal, je od Boha. Vlastnosti, které člověka činí „obrazem“ Božím, s sebou nesou důležité morální důsledky.¹ Člověk má svobodu a díky ní může morálně rozlišovat, volit a rozhodovat se. Člověku bylo svěřeno vůdčí postavení, které s sebou nese odpovědnost. Má řídit a spravovat svět. Tato odpovědnost má být vykonávána moudře a vlídně.² Odpovědnost tedy máme nejen za sebe, ale i za druhé, za všechno stvoření na zemi.

O Abra(ha)movi a jeho potomcích vypráví celá druhá část knihy Genesis. Jsou to příběhy jednoho lidu, které se týkají především zaslíbení daného Abramovi. Tento lid měl silný smysl pro odpovědnost a solidaritu v rámci komunity.³ V dnešní společnosti je velmi těžké si takové postoje a vnímání života představit, natož praktikovat. Náš trestní zákon ani nezná kolektivní odpovědnost. Přesto pro „vyvolený lid“ byla součástí jejich života. Jak kolektivní odpovědnost ovlivňovala jejich životy?

Cílem této práce je určit situace, ve kterých byla v knize Genesis uplatněna kolektivní odpovědnost, a na základě toho zjistit, za jakým účelem byla kolektivní odpovědnost v knize Genesis používána. Práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. V první kapitole jsou vymezeny základní pojmy: kolektivní odpovědnost, vina a odpuštění. Ve druhé kapitole jsou definována kritéria výběru textů týkajících se kolektivní odpovědnosti a je provedena jejich analýza. Jedná se o texty: Gn 12,10-20; 18,16-33; 20,1-18; 26,1-11; 34,1-31. Třetí kapitola popisuje tyto texty z pohledu kolektivní odpovědnosti a hledám v ní odpověď na otázku: V jakých situacích v Genesis je uplatněna kolektivní odpovědnost?

Podklady k této práci vycházejí z knih od Miloše Biče a kol., Thomase L. Brodieho, Petera Dubovského a kol., Johna E. Hartleye, Kenta Hughese, Jože Krašovce, Vladimíra Žáka a dalších.

---

¹ Srov. PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Bible a morálka*, s. 20-22.

² Srov. tamtéž, s. 20-22.

³ Srov. KRAŠOVEC, J. *Is There a Doctrine of „Collective Retribution“ in The Hebrew Bible?*, s. 36.

1 KOLEKTIVNÍ ODPOVĚDNOST

V této kapitole se věnuji pojmům kolektivní a odpovědnost. Kolektivní odpovědnost vzniká jako společná odpovědnost za něco, na čem se všichni podílíme. Je to odpovědnost určitého společenství. Náš trestní zákon ale nezná kolektivní odpovědnost ani odpovědnost za cizí vinu. Je založen na individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby.⁴

Kniha Genesis je koncipována jako jeden rozsáhlý rodokmen. Pokud se nějaká linie odděluje, věnuje se jí několik veršů či kapitol, ale pak se děj vrací zpět k hlavní linii.⁵ „Gn 11,27-50 pojednává o dějinách potomstva jediného člověka, Abrama, což je přímá linie vedoucí k Izraeli. Pojednává o dějinách jednoho lidu, ne celého lidstva.“⁶ Řeší otázky příslušnosti k lidu a zvláště zaslíbení dané Abramovi, nikoli všelidské otázky.⁷ Jak byla vnímána kolektivní odpovědnost tímto *vyvoleným lidem*?

1.1 Vymezení pojmu „kolektivní“

Použití termínu *kolektivní* v této práci odráží strukturu a roli společnosti ve starobylém Izraeli. Izraelská historie byla prodchnuta hlubokým pocitem odpovědnosti a solidarity v rámci komunity.⁸

Život izraelského klanu nebo kmene se vyznačoval kočovným způsobem života. Klan byl založen na duchovní a psychické jednotě individua a komunity.⁹ „Kmenový pohled na Smlouvu byl založen nejen na jejich konkrétní představě o Bohu, ale také na genealogickém vztahu.“¹⁰ Po usazení v Kanaanu byl tento smysl pro solidaritu na straně jedné přesunut z klanu na místní komunity a na straně druhé na nejbližší rodinu.

---

⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁵ Srov. MACKERLE, A. *Úvod do studia Pentateuchu*, s. 20.

⁶ Tamtéž, s. 27.

⁷ Srov. tamtéž, s. 27.

⁸ Srov. KRAŠOVEC, J. *Is There a Doctrine of „Collective Retribution“ in The Hebrew Bible?*, s. 36.

⁹ Srov. tamtéž, s. 37.

¹⁰ Srov. tamtéž, s. 37.

Považuje se za samozřejmost, že základní smysl pro solidaritu v rámci klanu nebo rodiny, nebo dokonce v rámci místní komunity obsahuje představu kolektivní božské odplaty.¹¹

Izraelský monoteismus přinesl posílení jednoty mezi různými formami izraelské společnosti.¹² „Vzhledem k tomu, že cílem stvoření a Božího jednání se světem je dokončení tohoto stvoření, to znamená, že: celek nemůže samostatně fungovat tak, jak by měl, pokud každá jeho jednotlivá část nebude schopna samostatného fungování v rámci celku. Tak celek závisí na jeho částech, z nichž každá přispívá svou jedinečností a nepostradatelností k celku.“¹³

1.2 Vymezení pojmu „odpovědnost“

Odpovědnost, která je svěřena Abrahamovi, se týká jeho rodu i všech národů.¹⁴ „Bible mluví o této odpovědnosti jako o požehnání: z Abrahama vzejde veliký a mocný národ a budou v něm požehnány všechny národy země (Gn 18,18).“¹⁵ Smlouva nevede jen k dědictví Božího daru, ale ukládá současně závazek, který je třeba plnit.¹⁶

Teologická vazba mezi smlouvou a všeobecnou odpovědností umožňuje upřesnit zvláštní povolání Božího lidu.¹⁷ „Specifickou smlouvou je vyčleněn a v důsledku toho přijímá jako dědictví zvláštní odpovědnost vzhledem k ostatním národům, pro něž se stává prostředníkem Božího požehnání.“¹⁸

---

¹¹ Srov. KRAŠOVEC, J. *Is There a Doctrine of „Collective Retribution“ in The Hebrew Bible?*, s. 36.

¹² Srov. tamtéž, s. 37.

¹³ Tamtéž, s. 37.

¹⁴ Srov. PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Bible a morálka*, s. 34.

¹⁵ Tamtéž, s. 34.

¹⁶ Srov. tamtéž, s. 34.

¹⁷ Srov. tamtéž, s. 34.

¹⁸ Tamtéž, s. 34.

1.2.1 Odpovědnost, vina a odpuštění

Hřích, vina, pokání a smíření jsou důležité v každodenním životě Božího lidu. Přesto se těžko chápe proces, jímž se obnovuje vztah mezi Bohem a jeho lidem.¹⁹ „Vina a odpuštění nemají charakter pouhé právní přičitatelnosti a prominutí dluhů. Naopak, jedná se o faktickou skutečnost.“²⁰ Nesporná a univerzální zkušenost lidského života je, že zlé skutky mají nepříznivé účinky na osoby jiné než jejich pachatele.²¹ Zdá se nevyhnutelné, že vina konkrétní osoby musí mít vliv na jeho nejbližší spolupracovníky, především na jeho rodinu.²² Pojetí přirozené spojitosti mezi příčinou a účinkem má důsledky pro Boží odpuštění. Bůh je dobrotivý Stvořitel, který napravuje škody, jež lidé způsobili světu.²³

Smíření je vždy iniciativa Hospodinovy transcendentní shovívavosti ke kajícímu hříšníkovi.²⁴ „Hříchy odpouští výhradně Hospodin. Odpuštění je vždycky nezasloužené, má původ v Boží svatosti, čili ve vlastnosti, která odlišuje Hospodina od všeho, co žije na zemi.“²⁵

Vztah mezi Bohem a stvořením je klíčový kvůli rozlišení mezi božskou a lidskou odplatou. V momentě, kdy přichází do hry božský trest, je důležité určit, zda je přímý nebo nepřímý.²⁶ „Tyto rozdíly jsou důležité v případech kolektivní božské odplaty, neboť Bůh může vládnout světu nejen podle obecných zásad, ale také s přihlédnutím ke zvláštním potřebám a důvodům, které jsou mimo lidské chápání.“²⁷ Bůh může vykonat pomstu buď přímým zásahem, a nebo tím, že dovolí, aby lidské činy plodily příslušné ovoce, které následně může být považováno za odměnu či trest.²⁸

---

¹⁹ Srov. PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Bible a morálka*, s. 96.

²⁰ Tamtéž, s. 96.

²¹ Srov. KRAŠOVEC, J. *Is There a Doctrine of „Collective Retribution“ in The Hebrew Bible?*, s. 49.

²² Srov. tamtéž, s. 49.

²³ Srov. PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Bible a morálka*, s. 96.

²⁴ Srov. tamtéž, s. 97.

²⁵ Tamtéž, s. 98.

²⁶ Srov. KRAŠOVEC, J. *Is There a Doctrine of „Collective Retribution“ in The Hebrew Bible?*, s. 38.

²⁷ Tamtéž, s. 38.

²⁸ Srov. tamtéž, s. 38.

2 ANALÝZA VYBRANÝCH TEXTŮ

Kniha Genesis obsahuje dva velké celky: pradějiny (Gn 1,1-11,26) a vyprávění o patriarších (Gn 11,27-50,26). Obě části jsou spolu spojeny v kapitole 11 jedním z mnoha rodokmenů. Podle rozsahu jednotlivých vyprávění lze rozdělit knihu Genesis na tři velké oddíly. Kniha začíná úvodem o dějinách světa a prvních lidí (kapitoly 1-11).²⁹ „Následně se pozornost zaměřuje na jednu jedinou rodinu ve třech generacích: Abraham, Izák a Jákob (kapitoly 12-36). Třetí a velmi dlouhou část představuje vyprávění o Josefovi (kapitoly 37-50). Všechny tři oddíly jsou na sobě z větší části nezávislé.“³⁰

V této kapitole se věnuji výkladu a rozboru vybraných textů z knihy Genesis. Pro analýzu textů jsem použila tři překlady Bible: Českého ekumenického překladu (dále jen ČEP), Bible Kralické (dále jen BK) a Českého studijního překladu Bible (dále jen ČSP). Jelikož jsem u zmíněných překladů nezaznamenala rozdíly zásadního charakteru, uvádím v textu pouze znění ČEP. Odlišnosti překladů jsou zaznamenány u jednotlivých textů v podkapitole Vyhodnocení rozdílů textu.

Texty jsem vybírala z knihy Genesis, dvanácté až třicáté šesté kapitoly. Tyto kapitoly jsem vybrala kvůli již zmíněnému členění a také proto, aby nebyl překročen rozsah bakalářské práce.

Záměrně jsem vynechala texty vztahující se ke smlouvě Abra(ha)ma s Hospodinem: Gn 12,1-3; 15,5-21; 17,1-14; 22,15-1; 26,24; 28,10-15; 35, 9-12. Zaměřila jsem se na texty, vztahující se ke kolektivní odpovědnosti. Vycházela jsem z pracovní definice: Vina jednoho je vina všech - vina všech je vina jednoho, zásluha jednoho je zásluha všech - zásluha všech je zásluha jednoho. Podle tohoto kritéria jsem vybrala následující texty: Gn 12,10-12; 18,16-33; 20,1-18; 26,1-11; 34,1-31.

---

²⁹ Srov. MACKERLE, A. *Úvod do studia Pentateuchu*, s. 19.

³⁰ Tamtéž, s. 19.

2.1 Genesis 12,10-20

¹⁰I nastal v zemi hlad. Tu Abram sestoupil do Egypta, aby tam pobyl jako host, neboť na zemi těžce doléhal hlad. ¹¹Když už se chystal vejít do Egypta, řekl své ženě Sáraji: „Vím dobře, že jsi žena krásného vzhledu. ¹²Až tě spatří Egypťané, řeknou si: ‚To je jeho žena.‘ Mne zabijí a tebe si ponechají živou. ¹³Říkej tedy, žes mou sestrou, aby se mi kvůli tobě dobře dařilo a abych tvou zásluhou zůstal naživu.“ ¹⁴Když pak Abram vešel do Egypta, spatřili Egypťané tu ženu, jak velice je krásná. ¹⁵Spatřila ji také faraónova knížata a vychválila ji faraónovi. Byla proto vzata do domu faraóna ¹⁶a ten kvůli ní prokázal Abramovi *mnoho* dobrého, takže měl brav a skot a osly i otroky a otrokyně i oslice a velbloudy. ¹⁷Ale faraóna a jeho dům ranil Hospodin velikými ranami kvůli Abramově ženě Sáraji. ¹⁸Faraó tedy Abrama předvolal a řekl: „Jak ses to ke mně zachoval? Proč jsi mi nepověděl, že to je tvá žena? ¹⁹Proč jsi říkal: ‚To je má sestra‘? Vždyť já jsem si ji vzal za ženu. Tady ji máš, vezmi si ji a jdi!“ ²⁰A faraó o něm vydal svým lidem příkaz. Vyhostili jej i jeho ženu se vším, co měl.

2.1.1 Vyhodnocení rozdílů textu

Verš 10

ČEP jako host

BK byl pohostinnu

ČSP jako cizinec

Dubovský³¹ uvádí, že výstižnější překlad místo slova cizinec by mohl být: „Usaď se na jistý čas v této krajině.“³²

„Bible rozlišuje mezi cizinci, příslušníky jiných národů – nepřáteli, a ostatními. Procházející cizinec (nokri) je považován za neasimilovatelného. Usazený cizinec (ger) nepatří k původnímu obyvatelstvu, ale je s ním spjat.“³³ Země Kanaan byla slíbena Abrahámovi a jeho potomkům. Skutečným majitelem ale zůstává Bůh, zatímco Izrael, ger Boží, je jen nájemcem.³⁴

---

³¹ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 525.

³² Tamtéž, s. 525.

³³ LEÓN-DUFOUR, X. a kol. *Slovník biblické teologie*, s. 57.

³⁴ Srov. tamtéž, s. 57.

Verš 13

ČEP a abych tvou zásluhou zůstal naživu

BK a živa zůstala duše má pro tebe

ČSP a aby kvůli tobě má duše zůstala naživu

„Volně přeloženo ‚já budu žít‘.“³⁵ Duše označuje celého člověka a projevuje se skrz tělo.³⁶ „Duše poukazuje na úzký vztah mezi lidskou bytostí a Duchem.“³⁷

2.1.2 Výklad textu

Abram uposlechl Hospodinova příkazu a vydal se do země přislíbené Bohem. Po dosažení jižní části zaslíbené země však čelil dvěma nebezpečím. Hladomoru, který postihl Kannan a způsobil, že Abram odešel do Egypta a faraonovi, který v Egyptě vzal Sáráj do harému.

12,10-13 Až dosud cestoval Abram z Cháranu přes Kannan evidentně bez problémů. Místo pohodlí a blahobytu ale nastal v zemi hlad, který zvláště krutě dolehl na jižní krajinu, Negeb. Zdroje obživy praotců byly závislé na počasí a tak se Abram rozhodl hledat obživu jinde a sestoupil do Egypta. Kniha Genesis vyjmenovává tři období hladu, které donutily praotce hledat zdroje obživy v jiných zemích (Gn 12,10-20; 26,1-23; 42). V Egyptě zaručovaly úrodnost polí pravidelné záplavy Nilu.³⁸

Hartley³⁹ píše, že během takových krizí migrovalo mnoho obyvatel do Egypta, aby přežili oni i jejich stáda. Proto, stejně jako předchozí obyvatelé Kannanu, se Abram vydal dolů do Egypta, aby získal potravu.⁴⁰ Podobný názor zastává i Hughes, který chápe cestu do Egypta jako dočasný pobyt, dokud hladomor neskončí. Podle něj Abram neopouštěl zaslíbenou zemi. Pokud by to byl jeho záměr, vrátil by se zpátky do Uru.⁴¹

---

³⁵ DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genézis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 338.

³⁶ Srov. LEÓN-DUFOUR, X. a kol. *Slovník biblické teologie*, s. 97.

³⁷ Tamtéž, s. 97.

³⁸ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genézis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 338.

³⁹ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 137.

⁴⁰ Srov. tamtéž, s. 137.

⁴¹ Srov. HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 190.

Když přišli do Egypta, Abram se začal obávat toho, že ho zabijí, aby se mohli zmocnit Sáry, která byla velmi krásná. Příběh o Sáře vypadá zvláště, pokud ho zasadíme do širšího kontextu knihy. V Gn 12,4 je zmíněno, že Abramovi bylo sedmdesát pět roků, když vyšel z Cháranu. Izák mu byl přislíben ve sto letech a Sáráj v devadesáti (Gn 17,17). Podle toho by Sáře bylo v čase děje ve verších 11-12 aspoň šedesát pět roků. V takovém věku je zvláštní, že se Abram bojí, že by o ni přišel pro její krásu.⁴² Vzhledem k Sářinu stáří je možné, že Egypťané dávali přednost zralým mateřským postavám s přitažlivou tváří. „Pro panovnický je krása velice přitažlivá, neboť mít ženu takto obdařenou, znamená pro ně zajistit si přízeň božstva. Veliký a nádherný Egypt je omráčen krásou ženy cizího poutníka tak, že sám vladař po ní zatouží.“⁴³ Musíme si také uvědomit, že život patriarchů byl dvakrát delší než náš dnes. Sárájinych šedesát by odpovídalo dnešním třicátnicím a čtyřicátnicím, a jejich devadesát let při narození Izáka dnešním padesáticím.⁴⁴ Takže její krása mohla být opravdu okouzující.

Abram proto požádal Sáráj, aby vystupovala jako jeho sestra. Žádá ji, aby neříkala, že je jeho žena, aby On se měl kvůli ní *dobře*. Ve verši 16 se ukáže, že Abramovi se díky ní opravdu vedlo *dobře*. Faraon ho zahrnul majetkem, ale ženu mu sebral.⁴⁵ Je možné, že Abram chtěl využít důležité role, kterou měl bratr při sňatku sestry v patriarchální době. Předpokládal, že pokud si někdo bude chtít vzít Sáráj za ženu, bude muset nejprve vyjednávat s ním. V tom případě by mohl odmítnout nápadníka, dokud hladomor nepomine. Pak by se vrátil do Kannanu i se svou ženou.⁴⁶ S myšlenkou, že Abram chtěl využít důležitého postavení bratra, souhlasí i Hughes. Říká, že vystupovat jako bratr a sestra bylo vymyšleno proto, aby získali čas a mohli uprchnout.⁴⁷ Naproti tomu Bič⁴⁸ poukazuje na to, že Abram vědomě zamlčel, že Sáráj je jeho manželkou

---

⁴² Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 338-339.

⁴³ BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 92.

⁴⁴ Srov. HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 191.

⁴⁵ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 338-339.

⁴⁶ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 137-138.

⁴⁷ Srov. HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 191-192.

⁴⁸ Srov. BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 92-93.

v zoufalé snaze o zachování vlastního života. Blahobytnou zajištěností chtěl zřejmě zabezpečit zaslíbení, které však mělo být naplněno právě v Sáraji.⁴⁹

V každém případě Abramovy bezprostřední obavy zatemnily jeho vzpomínku na Boží slib ochrany a požehnání. A dokonce i ohrozily Boží slib velkého národa skrze jeho potomky se Sárrou.⁵⁰

12,14-16 Podle Abramova očekávání a obav Egyptany Sárjina krása opravdu okouzila. Služebníci donesli zprávu o její kráse faraonovi, který ji přivedl do paláce, aniž by se o tom s Abramem bavil. Potom faraon jednal s jejím bratrem Abramem *dobře*.

Téměř doslovné zopakování Abramova přání z verše 13b ve verši 16a by mělo znamenat, že vše dopadlo podle Abramových představ. Nacházíme tu ale ironickou hříčku se slovem *dobře*. Podle některých vykladačů znamená první fráze *dařilo dobře* ve verši 13, aby s ním zacházeli dobře, tedy aby ho nezabili (Gn 12,12) a aby nebyli od sebe s Sárj odděleni. Výsledek byl však opačný, Sárj byla od Abrama oddělena a jemu se vedlo dobře v materiálním smyslu slova.⁵¹ Je také možné, že Abram přesvědčil Sárj ke lsti, aby se jemu vedlo dobře (Gn 12,13) ve smyslu, aby mohl živit rodinu i stáda během hladomoru v Kanaanu.

„Nemyslel, že farao s ním bude jednat dobře kvůli ní tak, že mu pošle darem ovce, dobytek, osly, oslice, otroky, otrokyně a velbloudy.“⁵² Nebo tyto dary byly věnem za Sárj? Reis⁵³ tvrdí, že Abram vymyslel plán, pomocí kterého by mohl zbohatnout tím, že by dostal věno za svou vlastní ženu. Tento názor je sice zajímavý, ale v příběhu Abram se nezdá být natolik chamtivý. Faraο také poslal tyto dary až poté, co Abramovi vzal Sárj. Tím farao nepřímο přiznal, že se zachoval nesprávně. Snad se mu nepodařilo vyjednat s Abramem právo na to, aby si vzal jeho sestru do svého harému? Faraο jednal velmi rychle, mohl nejprve získat Abramovu důvěru a až pak usilovat o povolení k sňatku s jeho sestrou.⁵⁴

---

⁴⁹ Srov. BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 92-93.

⁵⁰ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 137-138.

⁵¹ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 338-339.

⁵² HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 138-139.

⁵³ Srov. tamtéž, s. 139.

⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 138-139.

Z příběhu se nedočteme, kdy a od koho se faraon dozvěděl, že Sára je Abramova sestra. Překvapivé ale je Sárjino mlčení a její pasivní postoj. Co znamená její mlčení? Pokoru, poddajnost nebo pokoření vlastním manželem, hanbu případného znásilnění faraonem? Pozdější vstup faraona do děje znamená ohrožení především pro Sárj, zatímco Abramovi se, zcela podle plánu, opravdu *dobře daří*.⁵⁵

Ve verši 16 to vypadá, že děj končí, protože pro Abrama i pro faraona vše dobře dopadlo. Sárj ale stále mlčí a v následujícím verši Hospodin zasahuje faraona a jeho dům ranami kvůli *Abramově ženě Sárj*.

12,17-20 Protože slib hojného potomstva skrze Sárj byl v ohrožení, Bůh vysvobodil Sárj a ochránil Abrama. Způsobil vážné rány faraonovi i jeho domu, které upozornily faraona, že je potrestán kvůli přítomnosti Sárj ve svém domě.⁵⁶ Hughes se domnívá, že Sárj nebyla postižena žádným trápením, a faraonovi služebníci se tak dozvěděli o Abramově podvodu.⁵⁷

Podle Dubovského a kol.⁵⁸ správné pochopení celého příběhu „vyžaduje porozumění smyslu ironie, která je v jeho pozadí.“⁵⁹ Říkají, že Abramova důvěra v Boha před vstupem do Egypta se nedala srovnat s tou, kterou měl, když opustil Cháran a vydal se na cestu do neznáma. A právě tento nedostatek důvěry v Pána, že sám vyřeší situaci, způsobil, že celý plán se otočil proti Abramovi. Bůh tak nakonec musel vyřešit situaci sám a přinutit faraona, aby Sárj propustil.⁶⁰ Také podle Biče a kol.⁶¹ má Abram v Egyptě poznat, že Hospodin chrání vždy a všude. „Faraon je donucen vydat Sárj a propustit lid ze zajetí. Nemůže jinak. Tak se prokazuje Hospodin jako ochránce a soudce i v zemi temnoty, nesvobody a modlářství.“⁶²

Faraon zareagoval na trest předvoláním Abrama do paláce a položil Abramovi tři otázky. Zeptal se, co mu Abram udělal, poté se zeptal, proč mu Abram neřekl, že tato žena byla jeho manželkou. Nakonec se zeptal, proč ji Abram označil za svou sestru, což

---

⁵⁵ Srov. BER, V. „*Mlčení jehňátek*“ v knize *Genesis*, s. 15.

⁵⁶ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 139.

⁵⁷ HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 193.

⁵⁸ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 340.

⁵⁹ Tamtéž, s. 340.

⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 340.

⁶¹ Srov. BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 93.

⁶² Tamtéž, s. 93.

dovedlo faraona k tomu, že si ji vzal za manželku. „Třetí otázkou faraon přenesl vinu za vážná onemocnění ve svém domě ze sebe na Abrama.“⁶³ Faraon trestá Abrama jen slovy, protože Abram ho podvedl také slovy.⁶⁴

Vrcholem vyprávění je otázka ve verši 18b „Jak ses to ke mně zachoval?“ Bůh dává pocítit faraonovi svou moc. „Svatopisce nezajímá, že faraon si bere Sára ve vědomí, že je sestrou Abrama, ale dívá se na věc objektivně a kolektivně. Sára byla objektivně odvedena do faraonova domu a faraonův dům kolektivně zahrnuje všechny jeho služebníky v čele s faraonem. Z pohledu širšího kontextu povolání Abrama bylo nutné, aby Bůh ochránil Sára jako budoucí matku vyvoleného národa.“⁶⁵

Byla Sára ve faraonově loži? Někteří učenci si myslí že ano, protože faraon řekl: „Vzal jsem si ji za manželku,“ což naznačuje skutečné cizoložství. Také rány naznačují, že faraon se skutečně dopustil cizoložství. Možné ale také je, že Sára unikla neposkvrněná. Slova faraona nemusí být vykládána v tom smyslu, že došlo k sexuálnímu kontaktu. Prostě řekl, že on si ji vzal za manželku. Navíc tvrzení „Tady je tvoje žena“ silně napovídá, že se vrátila bez újmy, jako Abramova manželka.⁶⁶ Podle rabínského komentáře⁶⁷ Bůh zasáhl faraonův dům kožní chorobou, která zabraňovala intimnímu spolužití. Tak Bůh zabezpečil, aby se neporušila Sárčina čistota.⁶⁸

Faraon zřejmě nedal Abramovi příležitost se obhájit a přikázal mu, aby vzal svou manželku a šel. Je možné, že Abram mlčením uznal svoji vinu.⁶⁹ Abram si uvědomoval, že faraon měl důvod k tomu, aby ho odsoudil, a že projevil určitou míru milosrdenství, když je oba nechal opustit Egypt se všemi dary.⁷⁰ Nakonec faraon nařídil svým mužům, aby Abrama a jeho manželku i s jejich majetky vyprovodili z Egypta. Faraon věděl, že Bůh dával na Abrama pozor. Chtěl jim ale zaručit volný průchod a ujistit se, že opustili

---

⁶³ HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 139.

⁶⁴ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 342.

⁶⁵ Tamtéž, s. 342.

⁶⁶ Srov. HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 193-194.

⁶⁷ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 340.

⁶⁸ Srov. tamtéž, s. 340.

⁶⁹ Srov. tamtéž, s. 342.

⁷⁰ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 139.

Egypt. „I návrat na hranice pod ochranou faraona je pro Abrama téměř zahanbením. Faraon si chce být jistý, že se jeho zemi nic zlého nestane.“⁷¹

2.2 Genesis 18,16-33

¹⁶Muži se odtud zvedli a zamířili k Sodomě. Abraham šel s nimi, aby je doprovodil.

¹⁷Tu Hospodin řekl: „Mám Abrahamovi zamlčet, co hodlám učinit? ¹⁸Abraham se jistě stane velikým a zdatným národem a budou v něm požehnány všechny pronárody země.

¹⁹Důvěrně jsem se s ním sblížil, aby přikazoval svým synům a všem, kteří přijdou po něm: „Dbejte na Hospodinovu cestu a jedněte podle spravedlnosti a práva, ať Hospodin Abrahamovi splní, co mu přislíbil.““

²⁰Hospodin dále pravil: „Křik ze Sodomy a Gomory je tak silný a jejich hřích je tak těžký, ²¹že už musím sestoupit a podívat se. Jestliže si počínají tak, jak je patrné z křiku, který ke mně přichází, je po nich veta; zjistím si, jak tomu je.“ ²²Zatímco se muži odtud ubírali k Sodomě, Abraham zůstal stát před Hospodinem.

²³I přistoupil Abraham a řekl: „Vyhladíš snad se svévolníkem i spravedlivého? ²⁴Možná, že je v tom městě padesát spravedlivých; vyhladíš snad i je a nepromineš tomu místu, přestože je v něm padesát spravedlivých? ²⁵Přece bys neudělal něco takového a neusmrtil spolu se svévolníkem spravedlivého; pak by na tom byl spravedlivý *stejně* jako svévolník. To bys přece neudělal. Což Soudce vši země nejedná podle práva?“ ²⁶Hospodin odpověděl: „Najdu-li v Sodomě, v tom městě, padesát spravedlivých, prominu kvůli nim celému místu.“

²⁷Abraham pokračoval: „Dovoluji si k Panovníkovi mluvit, ač jsem prach a popel: ²⁸Možná, že bude do těch padesáti spravedlivých pět chybět. Zahladíš pro těch pět celé město?“ Odpověděl: „Nezahladím, najdu-li jich tam čtyřicet pět.“ ²⁹On však k němu mluvil ještě dále: „Možná, že se jich tam najde čtyřicet.“

Pravil: „Neudělám to kvůli těm čtyřiceti.“ ³⁰I řekl: „Ať se Panovník nerozhněvá, když budu mluvit *dále*: Možná, že se jich tam najde třicet.“ Pravil: „Neučiním to, najdu-li jich tam třicet.“ ³¹Řekl pak: „Hle, dovoluji si promluvit k Panovníkovi znovu: Možná, že se jich tam najde dvacet.“

Pravil: „Nezahladím *je* kvůli těm dvaceti.“ ³²Nato řekl: „Ať se Panovník nerozhněvá, promluví-li ještě jednou: Možná, že se jich tam najde deset.“ Pravil: „Nezahladím *je ani* kvůli těm

---

⁷¹ DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genézis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 342.

deseti.“³³ Hospodin po skončení rozmluvy s Abrahamem odešel a Abraham se vrátil ke svému místu.

2.2.1 Vyhodnocení rozdílů textu

Verš 20

ČEP křik ze Sodomy a Gomory

BK křik Sodomských a Gomorských

ČSP křik proti Sodomě a Gomoře

„Křik proti Sodomě a Gomoře má pravděpodobně význam genitivu objektu, tj. volání proti Sodomě a Gomoře. Křik proti Sodomě a Gomoře je jejich vzpoura proti Bohu nebo křik způsobený krutostí na nevinných, nebo křik utlačených, kteří prosí o vysvobození.“⁷²

Podle ČSP je křik Sodomy „zřejmě volání těch, kdo trpěli jejich hříchy a bezprávím.“

2.2.2 Výklad textu

Bůh zaslíbil Abramovi bezpočet potomků, kteří vytvoří velký národ. Bůh mu také řekl, že se stane prostředníkem požehnání pro druhé. Byl už velmi starý, ale zaslíbení stále nebylo naplněno. Nacházel se u Chebrónu, kde postavil oltář, když k němu a jeho ženě Sáře přišli tři muži, kteří jim řekli zvěst o narození jejich syna.

18,16-19 Abraham jakožto dobrý hostitel a příjemce zaslíbení doprovází hosty, kteří směřují k Sodomě. „Takže poté co jedl s Bohem, šel s Bohem tak jako Henoch“ (Gn 5,24). Odchod byl bezpochyby radostný, ale také zlověstný, protože když božští hosté odcházeli, *pohlédli dolů k Sodomě*. Podle tradice se to stalo na vrcholku hory ve vesnici Beni Na'im, tři míle východně od Chebrónu, kde je skrze mezeru mezi kopci vidět Mrtvé moře a okolní planiny.⁷³ Do Sodomy však přijdou jen dva (Gn 19,1) – jako by třetí zůstal u Abrahama.⁷⁴ Místo posla, který zmizel, je před Abrahamem Hospodin. Ten mluví sám k sobě, začíná otázkou – „Mám skrýt před Abrahamem, co udělám?“ –

---

⁷² DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 43.

⁷³ Srov. HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 261.

⁷⁴ Srov. BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 119.

a pak opakuje podstatu Abrahamova počátečního příslibu (Gn 12,2-3). Tato otázka „naznačuje, že Hospodin nejen komunikuje, ale také váhá s odepřením, s neuvedením celé pravdy. Důsledek takového sdílení je, že mezi Bohem a Abrahamem je vztah přátelství.“⁷⁵

Abraham má být počátkem velikého lidu a požehnáním pro všechny národy. K tomu ale musí být mezi ním a Hospodinem důvěrný a otevřený vztah, v němž Abraham bude mít lepší poznání než ostatní lidé. „Bůh ho ‚předzvěděl‘, totiž vyvolil pro své cíle. Člověk může Boha poznat teprve tehdy, když je napřed poznán Bohem a znám Bohu. Bůh chce, aby vedením Abrahamovým přišli mnozí na jeho cestu, a tak k pravému životu. Praotec je má učit znát a zachovávat vůli Hospodinovu, spravedlnost a právo.“⁷⁶

Bůh se ukázal Abrahamovi a je rozhodnut ověřit si s konečnou platností zralost Sodomy a Gomory pro soud. Bůh ví, že dojde ke zkáze Sodomy a nejspíš nechce, aby se o tom Abraham dověděl z doslechu a přisuzoval pak tuto událost nějaké přírodní katastrofě. Abraham se má stát zvěstovatelem a učitelem o Bohu, o jeho dlouho shovívavé dobrotě k lidem, ale i o jeho nekompromisním postoji k hříchu.⁷⁷ „Proto Hospodin svému svědkovi ‚nezamlčí, co hodlá učinit‘, a jen proto mu nezamlčí, aby ‚přikazoval všem, kteří přijdou po něm: Dbejte na Hospodinovu cestu a jednejte podle spravedlnosti a práva‘ (Gn 18,19), jinak se stane opak toho, co Hospodin Abrahamovi ‚přislíbil‘.“⁷⁸

18,20-22 Bůh zjevuje Abrahamovi svůj soud. Oznamuje mu, že křik a zvrhlost Sodomy a Gomory musí být potrestány. A proto sám sestoupí a dostaví se k soudu. Podle rabínských záznamů původní znění bylo: „Hospodin zůstal stát před Abrahamem.“⁷⁹

Křik je výraz pro volání o pomoc, o právní ochranu. Když právní instituce společnosti přecházejí takovýto křik bez povšimnutí, dovolává se tento křik Boha a on

---

⁷⁵ BRODIE, Thomas L. *Genesis as Dialogue*, s. 248.

⁷⁶ BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 119.

⁷⁷ Srov. ŽÁK, V. *Na počátku*, s. 164-165.

⁷⁸ Tamtéž, s. 164-165.

⁷⁹ HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 184.

sám zasahuje tím, že zahajuje soudní řízení. Bůh se nemusí pít po informacích. U Boha jde o poslední příležitost obžalovaných vzdát se nepravosti a svévole.⁸⁰

Hříchy těchto měst vnímáme jako hříchy převážně sexuální povahy. Sodoma je kořen slova (sodomie) označujícího hříchy abnormální sexuality. Pokud ale uvažujeme o hříchu těchto měst pouze v sexuální oblasti, uniká nám hloubka jejich zkaženosti. Hebrejské slovo pro křik se používá v Písmu pro popis nářku utlačovaných a týraných. „Používá se pro náрек utlačované vdovy nebo sirotka (Ex 22,22; 23), náрек utlačovaného služebníka (Dt 24,15), a náрек Izraelitů v Egyptě (Ex 2,23; 3,7.9). Jeremiáš ho používá k popisu výkřiků hrůzy jednotlivce nebo města, když je napaden(o) (Jr 18,22; 20,16; 25,36; 48,3-5; 34; 49,21; 50,46 ; 51,54). Takový náрек je nešťastné bédování utlačovaných a týraných.“⁸¹

Starý zákon používá rčení o Sodomě a Gomoře v případech, kdy varuje před porušením smlouvy (Dt 29,22), připomíná hříchy, pro které je lid stíhán Božím hněvem (Iz 1,9; 3,9), mluví o vyvrácení Babylóna (Iz 13,19) a proti prorokům, kteří klamou (Jr 23,14). O Sodomě a Gomoře se Starý zákon zmiňuje také v souvislosti s trestem Jeruzaléma za nevěru vůči Hospodinu (Ez 16,46.48-49; Pl 4,6) a ohlašuje tresty pyšným národům (Sf 2,9).

Bůh zná lidské hříchy, ale sestupuje a chce Sodomu a Gomoru vidět na vlastní oči kvůli lidem. Bůh odložil svoji všemohoucnost, aby si vše ověřil ještě před procesem.⁸² Muži odcházejí do Sodomy. Není zde řečeno, kolik jich je. Abraham zůstává stát před Bohem. Nevíme je-li Hospodin jedním ze tří poslů nebo je ještě přítomen jako kdosi další. I později dva posly, kteří přijdou do Sodomy, Lot oslovuje jménem Hospodina a odpověď od Hospodina dostává (Gn 19,18-22). „Z toho vyplývá, že Hospodina nelze od žádného z poslů odlišit ani s kterýmkoli z nich ztotožnit. Prostě platí, že ‚Abraham zůstal stát před Hospodinem‘. Nic dalšího si nelze představovat. Hospodin umožnil rozhovor a Abraham této možnosti nepoužil pro sebe, ale k tomu, aby se přimluvil za Sodomu.“⁸³

---

⁸⁰ Srov. ŽÁK, V. *Na počátku*, s. 165.

⁸¹ HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 263.

⁸² Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 433.

⁸³ ŽÁK, V. *Na počátku*, s. 165.

18,23-29 Abraham se přimlouvá u Hospodina. Ptá se, zda Hospodin naloží stejně se spravedlivými jako se svévolníkem. „Nejde jen o záchranu spravedlivých, ale i o to, zda spravedlnost sama nemá v sobě mnohem více síly než zbožnost. Abraham hledá jistotu, že spravedlnost může přemoci i vinu. Hospodinova odpověď ho učí spoléhat na moc odpuštění. Hospodin je hotov zachránit celé město pro hrstku spravedlivých.“⁸⁴ Abrahamovi ale nejde pouze o záchranu několika nevinných, ale celého města. „Nepromineš tomu místu, přestože je v něm padesát spravedlivých?“ (Gn 18,24).

18,27-33 Abraham pokračuje v přímlově. V prosebné stupnici dvakrát mluví o své opovážlivosti a dvakrát o Božím slyšení bez hněvu, než dojde konečně až k pouhým deseti. I přítomnost desíti může zabránit záhubě. Na tomto čísle ale Hospodin přestává a odchází. Abrahamovi musí zatím stačit, čeho svou přímlovou dosáhl. Ukázalo se však, že v Sodomě nebyli ani čtyři spravedliví (srov. Gn 19,15-30).⁸⁵

Podle textu Rút 4,2 se zdá, že deset byl v hebrejské tradici nejnižší možný počet lidí zastupujících společenství. V Zacharjášovi 8,23 deset národů zastupuje všechny národy na zemi.

2.3 Genesis 20,1-18

¹Abraham táhl odtud do krajiny negebské a usadil se mezi Kádešem a Šúrem; pobýval jako host v Geraru. ²O své ženě Sáře Abraham řekl: „To je má sestra.“ Abímelek, král gerarský, poslal pro Sáru a vzal si ji. ³Té noci však přišel k abímelekovu ve snu Bůh a řekl mu: „Kvůli ženě, kterou sis vzal, zemřeš; vždyť je provdaná.“ ⁴Proto se k ní abímelek nepřiblížil a řekl: „Panovníku, což vybijesh pronárod, i když je spravedlivý? ⁵Což mi on sám neřekl: ‚To je má sestra‘? Ano, i ona řekla: ‚To je můj bratr.‘ Učinil jsem to v bezúhonnosti srdce a s čistýma rukama.“ ⁶A Bůh mu ve snu odvětil: „I já vím, že jsi to učinil v bezúhonnosti srdce a sám jsem ti zabránil, aby ses proti mně neprohřešil; proto jsem ti nedovolil dotknout se jí. ⁷Teď však ženu toho muže navrať, neboť je to prorok. Bude se za tebe modlit a zůstaneš naživu. Nevrátíš-li ji, věz, že určitě zemřeš se všemi, kteří jsou tvoji.“ ⁸Za časného jitra svolal abímelek všechny své služebníky a všechno jim vypověděl; a ty muže pojala velká bázeň.⁹Abímelek tedy

---

⁸⁴ BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 119-120.

⁸⁵ Srov. tamtéž, s. 120.

zavolaal Abrahama a řekl mu: „Jak ses to k nám zachoval? Čím jsem se proti tobě prohřešil, že jsi na mne a na mé království uvedl takový hřích? Dopustil ses u mne něčeho, co se přece nedělá.“¹⁰ Dále se abímelek Abrahama otázal: „Co tě k tomu mělo, že jsi udělal takovou věc?“¹¹ Abraham odvětil: „Řekl jsem si, že na tomto místě určitě není bázeň Boží a že mě kvůli mé ženě zabijí.“¹² Ona také vskutku je má sestra; je to dcera mého otce, ale ne dcera mé matky; stala se mou ženou.¹³ Když mě bohové *po odchodu* z otcova domu nechali bloudit, řekl jsem jí: „Prokazuj mi toto milosrdenství: na každém místě, kam přijdeme, říkej o mně, že jsem tvůj bratr.“¹⁴ Abímelek tedy vzal brav a skot, otroky a služebnice a dal je Abrahamovi a navrátil mu jeho ženu Sáru.¹⁵ Abímelek také řekl: „Hle, má země je před tebou; usad' se, kde uznáš za dobré.“¹⁶ Sáře pak řekl: „Hle, tvému bratru jsem dal tisíc *šekelů* stříbra; to bude pro tebe na zadostiučinění v očích všech, kteří jsou s tebou. Tím vším budeš obhájena.“¹⁷ I modlil se Abraham k Bohu a Bůh uzdravil abímeleka i jeho ženu a jeho otrokyně, takže rodily.¹⁸ Hospodin totiž kvůli Abrahamově ženě Sáře uzavřel v abímelekově domě každé lůno.

2.3.1 Vyhodnocení rozdílů textu

Abímelek x abímelek

Podle ČSP: „Abímelek z 20. kapitoly je asi otec nebo dědeček krále pozdějšího krále stejného jména, Gn 26,1.“

Podle ČEP: „Abímelek lze pokládat za titul pelištejských a původně asi už kenaanských králů – Král (božstvo) je (můj) otec.“ Podle Biče a kol.⁸⁶: „Abímelek je titul pelištejských panovníků, který můžeme přeložit slovy: (Můj) otec je Melek (=Král). Různé kmeny kolem Izraele uctívaly své bohy jako Krále a tak je i nazývaly. V počtější podobě známe toto označení ze jména Moloch.“

V textu používám abímelek s malým počátečním písmenem podle vzoru ČEP.

Verš 1

ČEP pobýval jako host v Geraru

BK i byl pohostinu v Geraru

ČSP pobýval jako cizinec v Geraru

---

⁸⁶ BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 129.

„Bible rozlišuje mezi cizinci, příslušníky jiných národů – nepřáteli, a ostatními. Procházející cizinec (nokri) je považován za neasimilovatelného. Usazený cizinec (ger) nepatří k původnímu obyvatelstvu, ale je s ním spjat. Cizincům ger přiznává právní postavení blízké postavení Izraelitů.“⁸⁷

Země Kanaan byla slíbena Abrahamovi a jeho potomkům. Skutečným majitelem je ale nadále Bůh, zatímco Izrael, ger Boží, je jen nájemcem. Izraelita si ve vztahu k Bohu nemůže osvojovat žádná práva a touží být pouze jeho hostem.⁸⁸ „Uznává, že je u Boha cizincem, příchozím hostem, stejně jako jeho předkové.“⁸⁹

Verš 5

ČEP bezúhonnosti srdce a s čistýma rukama

BK upřímnosti srdce svého a v nevinosti rukou svých

ČSP bezúhonným srdcem a v čistotě rukou jsem to udělal

Jedná se o frázi, která se vyskytuje v liturgickém kontextu v Ž 24,4, a podle všeho jde o slavnostní formu prohlášení.⁹⁰

Verš 9

ČEP dopustil ses u mne něčeho, co se přece nedělá

BK učinils mi, čehož jsi učiniti neměl

ČSP zachoval ses ke mně *tak*, jak se nejedná

Abraham neměl uškodit nevinnému králi tím, že svou manželku vydával za sestru. Za to byl abímelek a jeho dům potrestán.⁹¹

Verš 16

ČEP to bude pro tebe na zadostiučinění v očích všech, kteří jsou s tebou

BK hle, onť jest tobě zástěrou očí *u* všech, kteříž *jsou* s tebou

ČSP to pro tebe bude potvrzením cti před všemi, kteří *jsou* s tebou

„Je to na zadostiučinění, doslova *na zakrytí očí* – jde o obraz, který se vyskytuje na více místech Starého zákona (Gn 32,31; Ex 23,8; 1 S 12,3; Jb 9,24).“⁹²

---

⁸⁷ LEÓN-DUFOUR, X. a kol. *Slovník biblické teologie*, s. 57.

⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 57.

⁸⁹ Tamtéž, s. 57.

⁹⁰ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 447.

⁹¹ Srov. tamtéž, s. 447.

2.3.2 Výklad textu

Krátce po zničení Sodomy začal Abraham putovat. Nejdřív šel na jih do Negevu a pak mezi oázy Kádeš a Šúr, které tvořily egyptskou obrannou zeď ve východní deltě Nilu. Po čase Abraham opustil pastviny Kádeš-Šúr, aby navštívil královské město Gerar, které se nacházelo na okraji zaslíbené země.⁹³ Abraham se tam na krátký čas usadil. V Geraru vládl pelištejský král – abímelek. Abraham zde opět označil Sáru za svou sestru a abímelek si ji vzal do svého harému. Tentokrát však Bůh ochránil nejen Abrahama a Sáru, ale také krále.⁹⁴

Příběh se odvíjí střídavě akcí (Gn 34,2.8.14.17-18) a dialogem (Gn 34,3-7.9-13.15-16). Bod zvratu přichází ve verši 8: Abímelek informuje své služebníky o Sáře, která přesto, že je vdaná žena, patří do královského harému.⁹⁵ „Dialog se odehrává před a po tomto setkání. Před ním Bůh činí abímeleka zodpovědným za to, že vzal Sáru (Gn 34,3-7); po něm abímelek činí Abrahama zodpovědným za to, že ho podvedl ohledně Sáry (Gn 34,9-13).“⁹⁶

20,1 Abraham odešel buďto z Mamre (Gn 18,1), nebo z místa, kde pozoroval zničení Sodomy a Gomory a kde mluvil s Bohem (Gn 19,27-28; 18,16.22). Šel na jih skrze zaslíbenou zemi do Negevu (Gn 12,9).⁹⁷ Krátký čas žil mezi oázami Kádeš a Šúr. Pak zamířil na sever a zůstal v Geraru, městě pod vládou Pelištejce abímeleka (Gn 10,14; 21,32).⁹⁸ K této cestě nedostal výslovný příkaz. Podle Žáka⁹⁹ Abraham odchází od Chebrónu, protože je vyveden z míry a otřesen zkázou Sodomy. Neodchází tedy kvůli změně pastviska za lepší a vydatnější.¹⁰⁰ Také Bič¹⁰¹ v tomto putování vidí

---

⁹² DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 448.

⁹³ Srov. HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 285-286.

⁹⁴ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 192.

⁹⁵ Srov. tamtéž, s. 192.

⁹⁶ Tamtéž, s. 192.

⁹⁷ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 445.

⁹⁸ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 193.

⁹⁹ ŽÁK, V. *Na počátku*, s. 174.

¹⁰⁰ Srov. tamtéž, s. 174.

¹⁰¹ BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 128.

spíš úlek. „Abraham po zkáze Sodomy (Gn 19,27nn), zřejmě před hrůzou Božího soudu, opět táhne na jih a hledá asyl až v Geraru.“¹⁰²

20,2-5 V Geraru se Abraham uchýlil ke stejné lsti, jaké se dopustil v Egyptě, a představil Sáru jako svou sestru. Když abímelek uslyšel nadšené zprávy o Sáře, která nedávno dorazila do hlavního města se svým bratrem, vyslal služebníky, aby přivedli Sáru do jeho paláce. Když Sára dorazila ke dvoru, nejspíš musela zůstat stranou, aby podstoupila rozličné rituály, které ji připraví k připojení se k harému.¹⁰³

Aktivita je připisována výslovně gerarskému vladaři, který si vzal Sáru. Důvod, proč si ji král vzal do svého harému, není uveden. Podle rabínského komentáře¹⁰⁴ nežádal Abraham po Sáře souhlas s vydáváním za sestru, neboť po zkušenostech z Egypta by nesvolila. Nechtěl ji uvést v nebezpečí, ale gerarský král měl v úmyslu se s ní oženit, protože byla krásná.¹⁰⁵

Bůh přišel k abímelekovi v noci ve snu a varoval ho, že je pod hrozbou smrti za to, že vzal vdanou ženu do svého domu. Je to první ze čtyř případů v Genesis, kde Bůh varuje někoho prostřednictvím snu (Gn 31,24; 40,5; 41,1).¹⁰⁶ Vzetím Sáry se dotkl pravomoci a suverenity Boha.¹⁰⁷ Bůh do děje vstupuje na ochranu Sáry. Jestliže předtím Hospodin v Gn 18,14 zaslíbil narození Izáka „v obvyklém čase“, a stvrdil to v Gn 17,21 zaslíbením jeho narození, je nanejvýš pravděpodobné, že Sára byla v době pobytu v Geraru těhotná. Sára se tak stává klíčovou postavou: kdyby nyní zemřel Abraham, Boží plán může pokračovat. Kdyby se ale něco přihodilo Sáře a očekávanému dítěti, Boží plán by byl ohrožen.¹⁰⁸

Bůh mluvil přímo k abímelekovi, čímž ukázal, že mluví i k jiným lidem, nejen k Abrahamovi. Abímelek obhajoval svou poctivost a odvolával se na Boží spravedlnost, když se ptal, jestli by Bůh zničil nevinný národ. „Zastupuje celý národ, jeho hřích je

---

¹⁰² BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 128.

¹⁰³ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 193.

¹⁰⁴ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genesis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 446.

¹⁰⁵ Srov. tamtéž, s. 446.

¹⁰⁶ Srov. tamtéž, s. 446.

¹⁰⁷ Srov. BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 129.

¹⁰⁸ Srov. BER, V. „*Mlčení jehňátek*“ v knize *Genesis*, s. 23.

hříchem všech poddaných.“¹⁰⁹ Král je bezúhonný a dohaduje se s Bohem o potrestání nevinných (Gn 20,4-5). Přitom králova bezúhonnost pochází od Boha (Gn 20,6).

Abímelek zdůraznil Abrahamovu lež a potvrzení těchto slov Sárrou. Toto Sáříno tvrzení však nezachycuje vypravěč, ale právě pouze abímelek. Svou sebeobranu vystupňoval vyslovením toho, že jednal s čistým svědomím, doslova v *bezúhonnosti srdce* a s *čistýma rukama*. „V bibli je srdce místem myšlení. Královy pohnutky jsou tedy bezúhonné.“¹¹⁰ Abímelek sice jednal z čistých pohnutek, ale nezmínil, že nevyjednával s Abrahamem o tom, aby se Sára mohla stát jeho manželkou. Prostě si ji do harému přivedl.¹¹¹

20,6-7 Bůh připustil bezúhonnost abímelekových motivů, ale nezmínil čistotu rukou. Král nebyl nevinný, i když se pokládal za čistého.¹¹² Vina na abímelekově straně byla, avšak Bůh ji odpustil a včas zabránil provedení zlého činu. Vždyť šlo nejen o krále, ale o celý národ, který by byl potrestán spolu s ním. K odpuštění viny byla nutná Abrahamova přímluvná modlitba.¹¹³

Bůh potom řekl abímelekově, aby vrátil Sárrou Abrahamovi, kterého označil za proroka. „Prorok stojí před Bohem jako zástupce hříšníků – před lidem jako zástupce Boha – a může svou prosbou zachránit vladaře i národ.“¹¹⁴ Abímelek byl odkázán na přímluvu cizince: Budeš žít. Proti tomu stála hrozba smrti za neposlušnost: Určitě zemřeš.¹¹⁵ Kdyby abímelek Sárrou nevrátil, Bůh by nad ním i jeho rodinou vyhlásil trest smrti. Abímelek se měl podrobit tomu, který způsobil tuto nepřijemnou situaci. Zkoušel Bůh upřímnost abímelekově tvrzení, že jednal nevinně? Nebo snad tím Bůh předcházet abímelekově touze po odplatě Abrahamovi?¹¹⁶

20,8 Abímelek svolal své služebníky a seznámil je s tím, co se mu v noci přihodilo. To způsobilo, že se báli tolik, že byli ochotni udělat přesně to, co Abímelek rozkázal, aby odvrátili Boží trest. Strach je klíčový termín. „Celý problém začal tím, že Abraham

---

¹⁰⁹ BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 129.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 130.

¹¹¹ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 193-194.

¹¹² Srov. BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 130.

¹¹³ Srov. ŽÁK, V. *Na počátku*, s. 176.

¹¹⁴ BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 130.

¹¹⁵ Srov. tamtéž, s. 130.

¹¹⁶ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 194.

se bál o svůj život. Nyní byl celý Abímelekův dům silně motivován k vyřešení krize – strachem.¹¹⁷

V městských státech král vykonával také funkci velekněze. Výraz jitro (doba obětí a věšteg) nasvědčuje, že tu šlo o shromáždění rázu bohoslužebného, a ne jenom o svolání státní rady. Výrok Božího soudu budí bázeň na královském dvoře.¹¹⁸ Královští služebníci i král abímelek se všichni bojí Boha, jsou protikladem Sodomy.¹¹⁹

20,9-10 Abímelek předvolal Abrahama a položil mu dvě řečnické otázky. Nejprve upozornil Abrahama na to, že ví o jeho plánu, otázkou jak se to k nim zachoval. Pak se Abrahama zeptal, čím mu ukřivdil, že uvedl tak velký hřích na něj a jeho království.¹²⁰ Tento obrovský hřích způsobil, že všichni obyvatelé byli vinni.¹²¹ Abímelekovy odkazy na *nás* a *mne a mé království* prokázaly jeho starost o ostatní ohrožené Abrahamovou lží.¹²²

Abímelek nabídl Abrahamovi možnost vznesení jakékoliv stížnosti proti králi nebo obyvatelům jeho města. To byla příležitost, aby sám vše vyjasnil. Potom Abímelek přímo obvinil Abrahama z dělání věcí, které by se neměly dělat. Abraham porušil standard chování mezi lidmi.¹²³ Skrývá se za výsledkem pouze strach ze smrti? Podle Biče¹²⁴ by král s příchozím ani nehovořil, kdyby se nebál. Bůh ho přinutil, že musí s cizincem jednat.¹²⁵ Co ale znamená poznámka o porušení chování mezi lidmi? Je patrné, že král měl vyšší povědomí o spravedlnosti.

Abraham nejspíš stál mlčky, protože Abímelekova další slova mají jiný ráz. Nejspíš, aby pobídl Abrahama k odpovědi, Abímelek se ho zeptal, proč to učinil.¹²⁶

20,11-13 Abraham odpověděl trojitou obranou. Za prvé měl obavy z toho, že když se v Geraru lidé nebojí Boha, bude zabit pro svou manželku. Podle víry starověku každá

---

¹¹⁷ HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 194.

¹¹⁸ Srov. BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 130.

¹¹⁹ Srov. BRODIE, Thomas L. *Genesis as Dialogue*, s. 258.

¹²⁰ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 195.

¹²¹ Tamtéž, s. 195.

¹²² Srov. HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 288.

¹²³ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 195.

¹²⁴ BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 130-131.

¹²⁵ Srov. tamtéž, s. 130-131.

¹²⁶ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 195.

země byla spravována božstvy omezenými jenom na určité území.¹²⁷ Abímelek ale prokázal, že je tím, kdo chce naslouchat Bohu. Takže Abraham špatně odhadnul povahu tohoto panovníka. A také Hospodina, který není pouhý lokální bůžek s pravomocí vymezenou místně a časově.¹²⁸

Dále Abraham tvrdil, že nelhal, protože Sára byla jeho sestra skrze společného otce. Jelikož úmysl prohlášení má větší morální váhu než jeho faktická správnost, Abrahamova sebeobrana byla velmi slabá.¹²⁹ Vina ovšem na Abrahamovi nelpěla. „Sáru abímelekovi nevnutil ani nedal a skutková podstata cizoložství byla věcí jen krále samého.“¹³⁰ Abímelek je podle starověkého skutkového hlediska příběhu, byť nevědomky, stále odsouzen k smrti za čin únosu mužovy manželky.¹³¹

Konečně Abraham učinil ohromující přiznání, když přiznal, že při odchodu z Cháranu Sáře řekl, že kamkoliv půjdou, mu Sára má prokázat laskavost tím, že ho označí za svého bratra. Jak se Sára mohla zachovat jinak tváří v tvář takové prosbě? Tímto odhalením prozradil hloubku svého strachu o svou a snad i Sářinu bezpečnost. Toto přiznání zároveň poskytuje vysvětlení pro to, proč použil ten stejný plán dvakrát. Tedy že Abraham se nespolehal cele na Boha, že zajistí jejich bezpečnost při putování přes cizí země.¹³² „Také další slova ‚bohové mne nechali bloudit‘ nasvědčují, že rozhodnutí vystupovat jako bratr a sestra bylo projevem jeho vlastní bezradnosti a tápání.“¹³³

20,14-16 Abímelek způsobil Abrahamovi škodu tím, že vzal jeho manželku do svého domu, aniž usiloval o Abrahamovo svolení. Ani nečekal dostatečně dlouho, než se cestovatelé usadí, aby si pořádně prověřil Sářinu totožnost. Proto odškodnil Abrahama ovce a dobytkem a osly a oslicemi. Podle Biče¹³⁴ tak Abímelek poskytl praotci možnost obětovat za něho i za království. A hlavně vrátil Sáru Abrahamovi, jak mu Bůh nařídil. Potom blahosklonně vyslovil Abrahamovi pozvání, aby žil kdekoliv

---

¹²⁷ Srov. BÍČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 131.

¹²⁸ Srov. tamtéž, s. 131.

¹²⁹ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 195.

¹³⁰ ŽÁK, V. *Na počátku*, s. 177.

¹³¹ Srov. BRODIE, Thomas L. *Genesis as Dialogue*, s. 258.

¹³² Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 195.

¹³³ BÍČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 130.

¹³⁴ Srov. tamtéž, s. 131-132.

na jeho území.¹³⁵ Teprve se Sářiným návratem se dostavuje pro Abrahama požehnání. Tímto činem gerarský král ukazuje, že uznává svrchovanost Hospodina a podřizuje se jeho rozkazu.¹³⁶

Abímelek oznámil Sáře, že dal tisíc šekelů stříbra jejímu bratrovi. Je zde použit výraz *tvému bratrovi*, tedy slova, která celou situaci způsobila. Vykladači se neshodují na jejich významu. Byla to jízlivá poznámka, která měla dát najevo, že Abraham nese vinu za to, co se stalo? Nebo abímelek uznal, že Abraham je Sářin bratr, a nechtěl zvyšovat Abrahamovu hanbu? V obou případech tato obrovská suma měla nahradit urážku, kterou Sára utrpěla. Abímelek vyhlásil, že Sára byla zcela ospravedlněna. Jeho cílem bylo obnovit čest Abrahama a Sárovy, stejně tak jako svoji.¹³⁷

20,17-18 Abraham poslechl Boha a modlil se za abímeleka. Bůh vyslyšel Abrahamovu modlitbu a uzdravil abímeleka, jeho manželku a jeho otrokyně z prokletí neplodnosti. Hospodin totiž uzavřel kvůli Abrahamově ženě Sáře každé lůno v abímelekově domě.

Bůh ochránil Sáru před nařčením z otěhotnění v abímelekově domě, před otazníky nad legitimitou původu svého potomka narozeného hned v následující kapitole. Tak je ochráněna také integrita Abrahamova požehnání.¹³⁸

2.4 Genesis 26,1-11

¹V zemi nastal opět hlad, jiný než onen první, který byl za dnů Abrahamových. Izák tedy odešel do Geraru k abímelekově, pelištejskému králi. ²Ukázal se mu totiž Hospodin a pravil: „Nesestupuj do Egypta. Přebývej v zemi, o níž ti řeknu. ³Pobývej v této zemi jako host. Já budu s tebou a požehnám ti, tobě a tvému potomstvu dám všechny tyto země. Tak splním přísahu, jíž jsem se zapřisáhl tvému otci Abrahamovi: ⁴„Tvé potomstvo rozmnožím jako nebeské hvězdy; tvému potomstvu dám všechny tyto země. V tvém potomku dojdou požehnání všechny pronárody země.“ ⁵To proto, že Abraham uposlechl mého hlasu a dbal na to, co jsem mu svěřil: na má přikázání, nařízení

---

¹³⁵ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 195-196.

¹³⁶ Srov. BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 131-132.

¹³⁷ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 196.

¹³⁸ Srov. BER, V. „*Mlčení jehňátek*“ v knize *Genesis*, s. 29-30.

a zákony.“⁶ Izák se tedy usadil v Geraru. ⁷Když se muži toho místa vyptávali na jeho ženu, řekl: „Je to má sestra.“ Báł se totiž říci, že je to jeho žena, aby ho muži toho místa kvůli Rebece nezabili, neboť byla půvabného vzhledu. ⁸Jednou, když tam byl už delší dobu, vyhlédl z okna abímelek, pelištejský král, a spatřil Izáka, jak se laská se svou ženou Rebekou. ⁹Předvolal tedy abímelek Izáka a řekl: „To je určitě tvá žena. Pročpak jsi mi řekl, že je to tvá sestra?“ Izák odpověděl: „Řekl jsem to, abych kvůli ní nepřišel o život.“¹⁰ Abímelek pravil: „Cos nám to učinil? Málem by byl někdo z lidu spal s tvou ženou a uvedl bys na nás vinu!“¹¹ Proto abímelek přikázal všemu lidu: „Kdo by se dotkl tohoto muže nebo jeho ženy, bude bez milosti usmrcen.“

2.4.1 Vyhodnocení rozdílů textu

Abímelek x abímelek

Podle ČSP: Abímelek z 20. kapitoly je asi otec nebo dědeček krále Abímeleka z 26. kapitoly.

Podle ČEP: „Abímelek lze pokládat za titul pelištejských a původně asi už kenaanských králů – Král (božstvo) je (můj) otec.“ Podle Biče a kol.¹³⁹: „Abímelek je titul pelištejských panovníků, který můžeme přeložit slovy: (Můj) otec je Melek (=Král). Různé kmeny okolo Izraele uctívaly své bohy jako Krále a tak je i nazývaly. V pořečtělé podobě známe toto označení ze jména Moloch.“

Verš 3

ČEP jako host

BK byl pohostinnu

ČSP jako cizinec

Jako cizinec – význam je stejný jako ve 12,10. Důraz je na dočasnosti pobytu a na statutu hosta.¹⁴⁰

„Bible rozlišuje mezi cizinci, příslušníky jiných národů – nepřáteli, a ostatními. Procházející cizinec (nokri) je považován za neasimilovatelného. Usazený cizinec (ger) nepatří k původnímu obyvatelstvu, ale je s ním spjat.“¹⁴¹

---

¹³⁹ BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 129.

¹⁴⁰ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genesis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 525.

¹⁴¹ LEÓN-DUFOUR, X. a kol. *Slovník biblické teologie*, s. 57.

Gerar – v tomto případě je třeba rozlišovat Gerar jako místo, kde sídlil král Abímelek a Gerar ve smyslu území, které spravoval Abímelek. Izák přišel do Geraru jako Abímelekova sídla.¹⁴²

Verš 5

ČEP má příkázání, nařízení a zákony.“

BK nařízení mých, příkázání mých, ustanovení mých a zákonů mých.

ČSP mé příkazy, má ustanovení a mé zákony.

Pokyny, příkázání, ustanovení a nařízení jsou čtyři kategorie příkázání, které Raši¹⁴³ vysvětluje následovně. „Pokyny slouží jako překážky, které zabraňují porušit biblické zákazy. Příkázání jsou zákony, které nařizuje lidský smysl pro morálku. Ustanovení jsou zákony nevysvětlitelné lidským rozumem. Nařízení jsou poučení: ústní a psaná Tóra.¹⁴⁴

Verš 8

ČEP laská

BK pohrává

ČSP laškuje

Začal se s ní smát/hrát – stejné vícevýznamové sloveso bylo použito v souvislosti se Abrahamem (Gn 17,7), Sárou (Gn 21,6) a Izmaelem (Gn 21,9), ale tentokrát se sexuálním obsahem.¹⁴⁵

2.4.2 Výklad textu

Příběhy, ve kterých je Izák hlavní postavou, jsou shromážděné především v této kapitole, která začíná tím, že ho označí za pravého dědice zaslíbení daných Abrahamovi. Tyto zprávy zobrazují Izáka, jak kráčí v Abrahamových stopách.¹⁴⁶

Ve vybraném oddíle se budeme věnovat Izákově cestě do Geraru (Gn 26,1-6) a konfliktu s Abímelelem kvůli Rebece (Gn 26,7-11).

---

¹⁴² DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genesis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 525.

¹⁴³ Tamtéž, s. 526.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 526.

¹⁴⁵ Srov. BRODIE, Thomas L. *Genesis as Dialogue*, s. 301.

¹⁴⁶ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 239.

26,1-6 Palestina byla suchá země. Nedostavil-li se déšť, nastala neúroda a hlad. Rok bez deště, a mnozí se museli vydat na cestu za potravou. Obvykle obyvatelé Kannanu hledali pomoc v Egyptě. Také Izák chtěl, stejně jako před ním jeho otec, vyrazit na cestu do Egypta.¹⁴⁷ Tentokrát se ale Jahve ukázal Izákovi a řekl mu, ať nechodí do Egypta, ale ať žije v zemi, kterou mu Jahve ukáže.¹⁴⁸ Je zajímavé, že se měl usadit právě v Geraru, měště v Negevu, protože v té oblasti prší velmi málo. Jak se toto město vyhnulo hladomoru, není uvedeno.¹⁴⁹

Abímelek, označený jako král Pelištejců, byl panovníkem Geraru. Odpověď na otázku, zda to byl stejný abímelek, se kterým se setkal Abraham o osmdesát let dříve, není jasná. Ani vykladači v tomto nejsou jednotní. Například Hughes¹⁵⁰ píše, že Abraham byl mrtvý jen asi pět let a dožít se sto padesáti let nebylo výjimečné. Na druhou stranu možná Abímelek bylo dynastické jméno.¹⁵¹ Bez ohledu na to, který to byl abímelek, Izák byl na cestě do Egypta, ale zastavil v Geraru tak, jak mu Pán nařídil.

Dubovský a kol.¹⁵² odůvodňují zákaz sestoupení do Egypta z kapitoly dvanácté, kde Izákův otec Abraham představil svou manželku jako svou sestru a faraon ho za to vyhostil ze země (Gn 12,19).¹⁵³

V případě Abrahama Bůh nejdříve přislíbil, že mu požehná (Gn 12,2), a až na konci Abrahamova života mu Bůh opravdu požehnal (Gn 24,1). V případě Izáka je to naopak. Nejprve Bůh požehnal Izákovi (Gn 25,11) a až potom mu dal příslib (Gn 26,3).¹⁵⁴

Poprvé je tu zmíněno Hospodinovo zjevení Izákovi. Bůh slíbil, že bude s ním a dá mu svou moc a ochranu (Gn 28,15; 31,3; 46,4). Bůh slíbil, že mu požehná (Gn 12,2; 22,17; 26,24; 27,7). Bůh mu řekl, že „všecky tyto země budou dány tobě a tvému potomstvu“ na potvrzení přísahy, kterou se zavázal Abrahamovi (Gn 17,8; 22,17). „Země v množném čísle téměř vždy znamenají země pohanské. Zaslíbení dané Izákovi

---

¹⁴⁷ Srov. HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 340-341.

¹⁴⁸ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 239-240.

¹⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 240.

¹⁵⁰ Srov. HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 341.

¹⁵¹ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 240.

¹⁵² Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 525.

¹⁵³ Srov. tamtéž, s. 525.

¹⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 525.

už tedy nemluví jen o ‚této zemi‘, o zemi zaslíbené, ale o všech zemích“¹⁵⁵ S tím souvisí: „Tvé potomstvo rozmnožím jako hvězdy nebeské“ (Gn 15,5; 22,17). Bůh se chystal dát jim celou tuto zemi. A všechny národy na světě najdou požehnání skrze Izákovy potomky. Bůh končí prohlášením, že dal tyto sliby Izákovi, protože Abraham ho poslouchal a zachovával jeho požadavky.¹⁵⁶

Izák dostal od Boha příkaz vzdát se cesty dolů do Egypta. Přestože hladomor byl regionální a tedy i v Geraru. Poslechnout a zůstat v Geraru v době hladomoru bylo zarážející. Ale Boží slovo bylo jednoznačné: „Přebývej v této zemi a já budu s tebou a požehnám ti“ (Gn 26,3). „Izák byl povolán k pobytu jako cizinec postrádající právní postavení a zcela závislý na dobré vůli pohanské komunity.“¹⁵⁷ Přesto poslechl a usadil se jako cizinec v Geraru.

Izák měl žít jako host, poutník. A pokud byl v tomto cizím prostředí jako Boží host, nemusel se cítit opuštěn. Bůh mu zaslíbil svoji blízkost.¹⁵⁸

26,7 Když se Izák usídlil v Geraru, muži z toho místa se ho ptali na Rebeku. Izák jim odpověděl, že je jeho sestra. Stejně jako jeho otec utajil svůj vztah ke své ženě v obavě, že muži z toho místa ho zabijí kvůli Rebece, neboť byla půvabného vzhledu.¹⁵⁹ Stejně jako Abraham na začátku svého příběhu pochybil v jednání se Sárrou, tak i Izák v jednání s Rebekou.

26,8-11 Verš 8 tvoří vrchol děje. Izákův incident se stal po delší době, co byli v Geraru. Izák pravděpodobně nejednal s Rebekou dost opatrně, když viděl, že nebyla obtěžována.¹⁶⁰ Díky tomu abímelek zjistil její skutečný vztah k Izákovi ještě předtím, než se jí opravdu něco přihodilo. Jednoho dne totiž vyhlédl z okna svého paláce a uviděl Izáka laskajícího Rebeku. Abímelek pochopil, že Rebeka je Izákovou manželkou.¹⁶¹

Následuje dialog mezi abímelekem a Izákem ve formě obvinění a obrany. Předvolal Izáka do svého paláce a řekl mu, že je to určitě jeho žena. Dále vyzval Izáka k zodpovědnosti za to, že ho podvedl ohledně jejich skutečného vztahu. Izák zareagoval

---

¹⁵⁵ BÍČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 159.

¹⁵⁶ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 240.

¹⁵⁷ HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 341.

¹⁵⁸ Srov. BÍČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 159.

¹⁵⁹ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 240.

¹⁶⁰ Srov. BRODIE, Thomas L. *Genesis as Dialogue*, s. 301.

¹⁶¹ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 240.

nepřesvědčivě, že se obával, že by kvůli ní mohl přijít o svůj život. Abímelek odpověděl obviněním, že ve snaze ochránit sám sebe uvedl v nebezpečí celou komunitu.¹⁶² Zatímco abímelek měl starost o celý národ, Izákova odpověď svědčila o tom, že se bál o vlastní život. Je to jediná přímá řeč Izáka v tomto příběhu.¹⁶³ Nejspíš proto, že byl Izák hluboce zahanben, neodpověděl.

Vzhledem ke své slabé víře vydal Izák svou ženu a zaslíbení v nebezpečí. Ale byl to pohanský král abímelek, který překvapivě zabezpečil Izáka a jeho ženu svým královským výnosem. Byli prohlášeni za nedotknutelné.¹⁶⁴

2.5 Genesis 34,1-31

¹Dína, kterou Jákobovi porodila Lea, si vyšla, aby se podívala na dcery té země. ²Uviděl ji Šekem, syn Chivejce Chamóra, knížete země, vzal ji a ležel s ní, a tak ji ponížil. ³Přilnul však k Díně, dceři Jákobově, *celou* duší, zamiloval si tu dívku a vemlouval se do jejího srdce. ⁴Svému otci Chamórovi pak Šekem řekl: „Vezmi mně to děvčátko za ženu.“ ⁵Když Jákob uslyšel, že Šekem jeho dceru Dínu poskvrnil, byli jeho synové na poli s dobyt看em. Jákob mlčel, dokud nepřišli. ⁶Šekemův otec Chamór pak vyšel k Jákobovi, aby s ním promluvil. ⁷Jákobovi synové přišli z pole, jakmile *o tom* uslyšeli. Bolestně to ty muže ranilo a velmi se rozlítli. Vždyť spáchal v Izraeli hanebnost, ležel s dcerou Jákobovou, a to je nepřípustné. ⁸Chamór s nimi mluvil takto: „Můj syn Šekem lpí na vaší dceři *celou* duší. Dejte mu ji prosím za ženu. ⁹Spřízněte se s námi, dávejte své dcery nám a berte si dcery naše. ¹⁰Můžete sídlit s námi, je před vámi *celá* země. Usadte se, volně v ní obchodujte a mějte ji jako vlastní.“ ¹¹Také Šekem jejímu otci a jejím bratrům řekl: „Kéž bych získal vaši přízeň. Dám vám, oč mě požádáte. ¹²Určete mi jakkoli veliké věno i dar. Dám vám, oč mě požádáte, jen mi tu dívku dejte za ženu!“ ¹³Avšak Jákobovi synové odpověděli Šekemovi a jeho otci Chamórovi lživě. Jednali *tak* proto, že jejich sestru Dínu poskvrnil. ¹⁴Řekli jim: „To my nemůžeme udělat, abychom dali svou sestru muži neobřezanému, byla by to pro nás potupa. ¹⁵Svolíme jen tehdy, budete-li jako my: dá-li se u vás každý mužského pohlaví obřezat. ¹⁶Pak vám

---

¹⁶² Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 240.

¹⁶³ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genesis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 532.

¹⁶⁴ Srov. BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 160.

budeme dávat své dcery a budeme si brát dcery vaše, usídlíme se u vás a staneme se jedním lidem. ¹⁷Jestliže nás neuposlechnete a nedáte se obřezat, vezmeme svou dceru a odejdeme.“ ¹⁸Chamórovi i jeho synu Šekemovi se jejich slova líbila. ¹⁹Mládenec nemeškal a vykonal to, neboť si Jákobovu dceru oblíbil. V otcově domě byl ze všech nejmávanější. ²⁰Chamór a jeho syn Šekem přišli k bráně svého města a promluvili k mužům svého města: ²¹„Tito muži se k nám chovají pokojně. Ať se tedy usídlí v zemi a volně v ní obchodují. Ať je pro ně tato země na všechny strany otevřená. My si budeme brát za ženy jejich dcery a budeme jim dávat dcery své. ²²Avšak aby s námi bydleli jako jeden lid, svolí ti muži jen tehdy, dá-li se u nás každý mužského pohlaví obřezat, jako jsou obřezáni oni. ²³Nebudou tak jejich stáda a majetek i všechen jejich dobytek patřit nám? Buďme jen svolni a oni se u nás usídlí.“ ²⁴Poslechli tedy Chamóra a jeho syna Šekema všichni, kdo *měli právo* vycházet k bráně jeho města; dal se obřezat každý mužského pohlaví, kdo vycházel k bráně jeho města. ²⁵Ale třetího dne, když byli v bolestech, vtrhli bezpečně do města s mečem v ruce dva Jákobovi synové, Šimeón a Lévi, bratři Díny, a všechny mužského pohlaví povraždili. ²⁶Zavraždili mečem také Chamóra a jeho syna Šekema, vzali z Šekemova domu Dínu a odešli. ²⁷Na pobité potom přišli Jákobovi synové a za poskvrnění své sestry město vyloupili. ²⁸Pobrali jejich brav a skot i jejich osly a co bylo v městě i na poli. ²⁹Zajali všechny jejich děti a jejich ženy a uloupili všechno jejich jmění, vše, co bylo v domě. ³⁰I řekl Jákob Šimeónovi a Lévimu: „Přivedete mě do zkázy, způsobili jste, že vzbuzuji nelibost u obyvatel země, u Kenaanců a Perizejců. Mám málo lidí. Seberou-li se proti mně, pobijí mě a budu vyhuben já i můj dům.“ ³¹Odvětili: „Což směl s naší sestrou zacházet jako s děvčkou?“

2.5.1 Vyhodnocení rozdílů textu

Verš 2

ČEP vzal ji a ležel s ní, a tak ji ponížil

BK vzal ji, i ležel s ní, a ponížil jí

ČSP zmocnil se jí, ležel s ní a znásilnil ji

Lehl si k ní a ponížil jí – lze chápat jako *ponížil ji tím, že s ní ležel*. Význam však není jednoznačný a může znamenat i *ponížít* ve smyslu *znásilnit*. Překlad *násilím s ní ležel*, tj. znásilnil jí, je tedy stejně pravděpodobný.¹⁶⁵

Verš 10

ČEP usad'te se, volně v ní obchodujte a mějte ji jako vlastní.

BK osad'te se a obchod ved'te v ní, a vládněte jí

ČSP pobývejte v ní, procházejte jí a natrvalo se v ní usad'te

Cena za nevěstu a dar je zdůraznění, v jistém smyslu obdobou výrazu poplatků za dar, tj. poplatků ve formě daru. Nejde tedy o dvě různé věci.¹⁶⁶

Verš 31

ČEP s děvkou

BK nevěstky zle užívati sestry naší

ČSP s nevěstkou

„Právem říkají Šimeón s Lévim: ‚Což směl s naší sestrou zacházet jako s nevěstkou (ne děvkou, což má ČEP)‘ (Gn 34,31). Nevěstka tehdy neměla postavení profánní prostitutky, ale její postavení bylo po výtce kultické, náboženské.“¹⁶⁷

„Otázka je tu formulovaná pomocí imperfekta. Nezaměřuje se na faktickou stránku činnosti, ale na to, jestli věc nebo osoba je chtěná, potřebná nebo nevyhnutelná.“¹⁶⁸

2.5.2 Výklad textu

Jákob byl na cestě do země, kterou slíbil Hospodin jemu a jeho potomkům. Měl rodinu, ženy, syny i velký majetek. Smířil se s rozhněvaným bratrem. Odešel do Sukótu a pak přes Roviny aramské až k Šekemu, kde se utábořil a koupil pole. Poté, co se Jákob usadil v okolí Šekemu, muž jménem Šekem, syn Chamóra, znásilnil Dínu, dceru Jákobovu.¹⁶⁹

---

¹⁶⁵ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genézis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 620.

¹⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 622.

¹⁶⁷ ŽÁK, V. *Na počátku*, s. 249-250.

¹⁶⁸ DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genézis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 622.

¹⁶⁹ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 291.

Tato kapitola popisuje znásilnění Díny Šekemem (Gn 34,1-7), vyjednávání Chamóra s Jákobem (Gn 34,8-17), uzavření smlouvy obyvatel Šekemu s Jákobovou rodinou (Gn 34,18-24) a vyplenění Šekemu (Gn 34,25-31).

34,1-4 Dína, dcera Ley a Jákoba, si vyšla podívat se na dcery té země. „*Si vyšla, podívat se na dcery* je z hlediska hebrejské stylistiky dost neobvyklá konstrukce, kde infinitiv vidět se neváže na přímý předmět, ale na slovní spojení mezi dcery. Smyslem fráze je ukázat na nekonvenční konání Díny, které není v souladu se smýšlením jejího rodu (Gn 24,3.37; 27,46; 28,1.6.8).“¹⁷⁰ Její chování bylo proti zvyklostem. Dívky z pastýřských klanů ve věku na vdávání neměly dovoleno vycházet bez doprovodu.¹⁷¹ Její vycházka byla svévolná.

„Jméno knížecího syna je i jménem opevněného města, což ukazuje Šekemovo výjimečné postavení. Jeho otec je určen velmi přesně: Chamór, česky Osel, je to Chivijec, Kenaanec.“¹⁷² Pokud se žena dostala do blízkosti kenaanského města, měla počítat s tím, že se stane obětí sexuální žádostivosti jeho obyvatel (Gn 26,7-11).¹⁷³

Šekem ji uviděl a znásilnil. Poté se rozhodl, že si ji chce vzít za manželku. Na Dínu mluvil něžně, aby v ní vzbudil náklonnost. „*Vemlouvání do srdce* lze chápat jako potěšování ustrašené a smutné duše i jako milostná slůvka k probuzení lásky. Dínu přitom něžně nazývá dítětem či děvčátkem, zatímco jinde je nazývaná dívkou.“¹⁷⁴

Jelikož v tehdejší společnosti musel být sňatek domluven, naléhal Šekem na svého otce Chamóra, aby podnikl kroky nutné k tomu, aby ji dostal za manželku. Chamór se ale musel domluvit s Jákobem a získat jeho souhlas k sňatku.¹⁷⁵ Šekemův čin je hodnocen zákonem Božím jako poskvrnění a násilí. Dína již nemá nárok na plnoprávný sňatek.¹⁷⁶

34,5 Když Jákob uslyšel, že jeho dcera Dína byla poskvrněna, mlčel. Jákobovo mlčení může být známkou bolesti a hněvu, ale také projevem nerozhodného

---

¹⁷⁰ DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genesis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 620.

¹⁷¹ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 292.

¹⁷² BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 206.

¹⁷³ Srov. tamtéž, s. 206.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 206.

¹⁷⁵ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 292.

¹⁷⁶ Srov. BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 206.

přemítání.¹⁷⁷ Jákobova mírná reakce na zneužití jeho dcery naznačuje, že děti Ley neměl příliš v lásce. Ale vzhledem k hanbě, kterou Dína utrpěla, měl Jákob jednat aktivněji.¹⁷⁸ Myšlenku, že Leiny děti byly ve srovnání s Ráchelinými Jákobem méně upřednostňované, předkládá i Hughes.¹⁷⁹ Zdá se, že o Dínu měl Jákob pramalý zájem.¹⁸⁰

34,6 Chamór se Šekemem mluvili s Jákobem. Chamór doufal, že ho přesvědčí, aby dal svou dceru za nevěstu jeho synovi. Ale Jákob mlčí, čeká na syny a přenechává jim iniciativu. „Ukazuje to i tato podrobnost: Chamór přišel, aby jednal s Jákobem. Potom mluví ‚s nimi‘ (Gn 34,8) a odpovídají jen Jákobovi (Gn 34,13).“¹⁸¹

34,7 Když se bratři dozvěděli, že jejich sestra byla znásilněna, vrátili se z polí rozrušení tím, co se stalo. Označili to za čin nehorázné pošetilosti, vnímali to jako velmi nemravný čin, který ohrozil základy existence jejich klanu.¹⁸² V Izraeli je nepřípustné takové zneužití a znásilnění.¹⁸³

34,8-12 Členové obou rodin se setkali. Autor tak spojil dva paralelně se rozvíjející děje.¹⁸⁴ „Nastane konfrontace mezi hlavními protagonisty, která též probíhá ve dvou rovinách – vyslovení slova a skutečný záměr.“¹⁸⁵

V rozhovoru se Chamór obrátil na Jákoba i Díniny bratry. Chamór prosil o ruku dívky pro syna a současně ukazoval výhody tohoto sňatku pro Jákoba a jeho lid.¹⁸⁶ Přitom ale vůbec nenabídl omluvu za zneužití Díny a navíc nezmínil, že Dína byla v jejich domě (Gn 34,17; 34,26).¹⁸⁷

Chamór podpořil svou žádost tím, že Jákobovi nabídl uzavřít smlouvu s městem Šekemem. Smlouva dovolovala Jákobovým dětem vyjednávat manželství s místními lidmi a naopak. Také by otevřela přilehlá území pro pastvu jeho stád a jeho rodina by mohla obchodovat a získávat majetek. Jelikož Chamórovo postavení i moc jasně

---

¹⁷⁷ Srov. BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 206.

¹⁷⁸ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 293.

¹⁷⁹ Srov. HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 412.

¹⁸⁰ Srov. tamtéž, s. 412.

¹⁸¹ BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 206-207.

¹⁸² Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 293.

¹⁸³ Srov. BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 206.

¹⁸⁴ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 621.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 621.

¹⁸⁶ Srov. BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 207.

¹⁸⁷ Srov. HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 413.

převyšovaly Jákobovu, myslel si, že lehce naláká Jákoba a jeho syny do spojenectví.¹⁸⁸ Kamenem úrazu ale bylo nabízené spojení s Kenaanci.¹⁸⁹ Tato nabídka protičecí tradici Jákobovy rodiny, aby si děti nebraly Kanaanejky (Gn 24,3; 27,46-28,1).¹⁹⁰

Nakonec vstoupil do vyjednávání i Šekem. „Na rozdíl od Chamórovy obezřetnosti mluví Šekem s vášnivostí zamilovaného.“¹⁹¹ Nabídl vyplnění jakýchkoliv podmínek, které mu budou uloženy, bez ohledu na výši a zvyklosti.¹⁹² V dalším verši však upřesnil, že měl na mysli především zaplacení jakékoliv ceny za nevěstu.¹⁹³ Cena za nevěstu však byla stanovena zvyklostmi, takže jeho nabídka „řekněte si částku“ byla nevhodná.¹⁹⁴ Ačkoliv Šekem nepřiznal, že by Díně učinil něco špatného, v podstatě nabídl Jákobově rodině náhradu za škody, které jim způsobil. Až později se čtenáři dozví, že tito dva muži měli při vyjednávání výhodu, protože Dína byla v jejich moci (Gn 34,26).¹⁹⁵ Uzavření manželství s Dínou z pohledu Chamóra a jeho syna mohlo přinést Jákobově rodině jen výhody.¹⁹⁶

34,13-19 „Dřív než Chamór a jeho syn vyslechnou odpověď“, autor nás informuje, že dialog se bude rozvíjet ve dvou rovinách: v rovině slov a rovině tajných plánů. Lstivé konání bratrů je opět ospravedlněné poznámkou, že jednali v zájmu odvety za poskvrnění jejich sestry.“¹⁹⁷ Jákobovi synové chtěli svou sestru zpátky a zároveň potrestat Šekema, proto odpověděli lstivě.

Jákob nečinně přihlížel lstivé taktice. Jako kdysi sám oklamal otce (Gn 27,35) a byl oklamán Lábanem (Gn 29,25), tak nyní zažívá lest u svých dětí. Jákobovi synové se ani slůvkem nezmnili o tom, co se stalo. „Jako hlavní překážku krevního smíšení a společenského spoluzití uvádějí neobřezání. A podmínku obřízky formulují přísně

---

¹⁸⁸ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 293.

¹⁸⁹ Srov. BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 207.

¹⁹⁰ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 621.

¹⁹¹ BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 207.

¹⁹² Srov. tamtéž, s. 207.

¹⁹³ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 622.

¹⁹⁴ Srov. HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 413-414.

¹⁹⁵ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 293.

¹⁹⁶ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 622.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 622.

podle znění v Gn 17,10-14 (kde obřízka je nevyhnutelným předpokladem pro přijetí do společenství).¹⁹⁸

Posun v označení Díny z „jeho dcera“ k „sestra“ naznačuje, že bratři převzali odpovědnost za její záchranu. Mazaně odpověděli na Chamórovu nabídku uložením podmínky naplánované tak, aby jim poskytla taktickou výhodu proti obyvatelům Šekemu.¹⁹⁹

34,20-24 Chamór a Šekem předložili návrh obřízky obyvatelům města (Gn 34,21-23) s velkým diplomatickým uměním. „K představeným obce a rodin mluví oba jako jeden muž.“²⁰⁰ Informovali občany města, že noví osadníci jsou přátelští, ujistili je, že pro Jákobovu rodinu je spousta místa, takže spolu mohou žít a obchodovat. Tato dohoda měla otevřít nové trhy a rozmnožit jejich bohatství. Smíšené sňatky měly garantovat mírumilovné soužití. Svou řeč zakončili vroucí prosbou, aby všichni souhlasili s obřízkou.²⁰¹ Vůbec se nezmínili o osobních výhodách této transakce (Gn 34,23) a úplně vynechávají zneuctění Díny. Šekemčané s návrhem souhlasili a vykonali ho (Gn 34,24).

34,25-29 Třetí den po obřadu obřízky vešli Dínini bratři Šimeón a Lévi do města. S obřízkou je totiž spojena bolest a horečka, která se vystupňuje třetího dne po provedené operaci. Pomsta proběhla ve dvou vlnách.²⁰² První, kdy jen dva ze synů, Šimeón a Lévi, přišli se svými meči a zabili všechny muže včetně Chamóra a Šekema. Do určité míry tento útok s meči na město připomíná původní znásilnění, alespoň brutálním překvapením fyzicky slabého.²⁰³ Ale pomsta přešla do druhé fáze, která zahrnuje zajetí toho, co zbylo po prvním útoku. Dvojitý útok – nejprve zabíjení mečem, a pak zajetí – zhruba odpovídá původnímu útoku na Dínu. Nejdřív byla znásilněna, a pak zajetí – zhruba odpovídá původnímu útoku na Dínu. Nejdřív byla znásilněna, a pak, jak závěr náhle odhaluje (Gn 34,26), byla vzata pryč z Šekemova domu.²⁰⁴

---

¹⁹⁸ BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 207.

¹⁹⁹ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 294.

²⁰⁰ BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 207.

²⁰¹ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 295.

²⁰² Srov. BRODIE, Thomas L. *Genesis as Dialogue*, s. 340.

²⁰³ Srov. tamtéž, s. 341.

²⁰⁴ Srov. tamtéž, s. 341.

Zatímco se město zmítalo v chaosu, zbytek Jákobových synů vyplenil město, zmocnil se stád ovcí a dobytka a oslů i žen a dětí.²⁰⁵

34,30-31 Jákob pokáral Šimeóna a Léviho za zákeřné přepadení Šekemu. Báł se, že lidé, kteří žijí poblíž, spojí síly a pomstí Šekemity. Jako důvod udal pouze sebezachování. Tím, že se Jákob nedokázal vyslovit ke zneuctění Díny ani nehoráznému zneužití znamení smlouvy svými syny, odhalil zaujetí svým vlastním přežitím a nedostatek přiměřených starostí o Leiny děti.²⁰⁶ „Závěrečný dialog mezi Jákobem a jeho syny končí řečnickou otázkou, která zároveň vysvětluje důvod konání v rozporu se slibem, který dali Šekemským.“²⁰⁷

Následky činu Jákobových synů mohly být strašlivé uprostřed naprosté přesily domorodého obyvatelstva. Pouze díky nezasloužené Boží ochraně nedošlo k vybití Jákobovy rodiny.²⁰⁸

2.6 Srovnání Gn 12, Gn 20 a Gn 26

V knize Genesis se nacházejí tři příběhy o tom, jak praotec vydává svou ženu za svou sestru, aby ochránil sám sebe před cizím králem (Gn 12,10-30; 20,1-18; 26,1-11). Jedna z teorií, jak tento trojí výskyt stejného motivu vysvětlit je, že jeden příběh byl přepracován pro tři různá prostředí.²⁰⁹ Jiní vysvětlují opakování jako důsledek toho, že se stejný příběh dochoval v různých zdrojích. Gn 12 a Gn 26 jsou připisovány Jahvistovi (J) a Gn 20 Elohistovi (E).²¹⁰ To ale neobjasňuje, proč zůstaly všechny tři v konečné podobě Genesis.²¹¹

Biddle²¹² na těchto příbězích ukazuje zaslíbení prokletí a požehnání učiněné Abramovi (Gn 12,2-3). Protože faraon zneuctil Sáru, Bůh přebil katastrofální důsledky Abramova úskoku prokletím faraonova domu. Nemáme žádnou zprávu o tom, že by

---

²⁰⁵ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 295-296.

²⁰⁶ Srov. tamtéž, s. 296.

²⁰⁷ DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 625.

²⁰⁸ Srov. BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 208.

²⁰⁹ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 140.

²¹⁰ Srov. tamtéž, s. 140.

²¹¹ Srov. tamtéž, s. 140.

²¹² Srov. tamtéž, s. 140-141.

Bůh požehnal Egyptu.²¹³ V kapitole 20 Bůh uvalil prokletí na Abímelekův dům, protože Abímelek vzal Sáru do svého domu.²¹⁴ Bůh ale ve snu nařídil Abímelekovi, aby vrátil Sáru. Když se Abraham přimluvil za Abímeleka a jeho lid, prokletí bylo odňato. Později Abímelek rozpoznal, že Bůh žehnal Abrahamovi (Gn 21,22-23). Proto uzavřel s Abrahamem smlouvu, aby měl podíl na Božím požehnání Abrahamovi.²¹⁵ V kapitole 26 se Izák usídlil v Geraru, kde panoval Abímelek. I on ze strachu prohlásil Rebeku za svou sestru. Abímelek ale zjistil, že Rebeka je Izákova manželka. Poté jim zaručil ochranu a právo přebývat v Geraru a Bůh požehnal Izákovi.²¹⁶ Růst Izákových stád vedl Abímeleka k tomu, že ho požádal, aby odešel z Geraru. Později, když rozpoznal, že Bůh byl s Izákem, Abímelek šel a uzavřel s ním smlouvu, aby se podílel na požehnání.²¹⁷ V každém z těchto záznamů byl patriarcha prostředkem k prokletí nebo k požehnání.²¹⁸

Incident v Geraru, ve kterém Abraham prohlásí Sáru za svou sestru, a král pro ni pošle, připomíná odebrání Sárj faraonem. Ale tato epizoda je počátkem zvratu. Král, varovaný ve snu, se Sáry nedotkne, a namísto vyhnanství se může usadit, kde chce.²¹⁹

Každý z těchto příběhů je vzorový pro osud Izraele jako národa. Jelikož Abraham (v Gn 20) i Izák učinili podobnou zkušenost s králem Geraru abímelelem, jejich zkušenosti předznamenaly dlouhý, bolestný konflikt Izraele s Pelištejci způsobený snahou Izraele získat kontrolu nad zaslíbenou zemí.²²⁰

---

²¹³ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 140-141.

²¹⁴ Srov. tamtéž, s. 140-141.

²¹⁵ Srov. tamtéž, s. 140-141.

²¹⁶ Srov. tamtéž, s. 140-141.

²¹⁷ Srov. tamtéž, s. 140-141.

²¹⁸ Srov. tamtéž, s. 140-141.

²¹⁹ Srov. BRODIE, Thomas L. *Genesis as Dialogue*, s. 258.

²²⁰ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 241.

3 KOLEKTIVNÍ ODPOVĚDNOST

V této kapitole se zaměřím na kolektivní odpovědnost v textu. Hledám odpověď na otázku: V jakých situacích v Genesis je uplatněna kolektivní odpovědnost?

3.1.1 Kolektivní odpovědnost v Gn 12,10-20

Jak je možné, že Abram, ač lhal a klamal, byl obdarován a ještě zachráněn? Proč Bůh potrestal faraona a jeho lid, i když byli obětí Abramovy lži?

Tento příběh ukazuje, jak Abram zvládá problémy a složitosti života. Samotná cesta do Egypta nebyla problematická. Negativní byl způsob, jakým ji Abram uskutečnil. Hladomor způsobil strach z hladovění a Abram se pak instinktivně přestěhoval aby uklidnil svůj strach, bez ohledu na Hospodina. Boží vůli nehledal. „Abramův odchod do Egypta nebyl ani tak úmyslný hřích, jako reflexivní obrat ke svým vlastním způsobům. Nepopřel Boha, prostě na něj zapomněl. Zapomněl, jak velký je Bůh.“²²¹ Odpovědnost vzal zcela na sebe. S Bohem nepočítal.

A když zapomněl na Boha, uchýlil se ke svým vlastním způsobům, ke lstivosti a manipulaci. Abram je člověk. Člověk se často obává toho, co ho může poškodit, omezit, ohrozit. Má strach z těžkostí. Pokud se pokouší uniknout ze stresové situace, může přitom upadnout do rozporů. Nezabíjí, nedělá zlé věci, ale chce se vyhnout nepříjemné situaci.²²²

Abram je „příliš drahý v Božích očích“. Abram sice podlehl svému strachu a slabosti, ale Bůh ho nenapomíná. „Potrestá faraona, aby Abram pochopil, že On je ještě mocnější, že se může o Něho opřít v každé situaci.“²²³

Abram je vůdce malé skupinky a obává se nevyzpytatelnosti Egyptanů. Může přijít o majetek i svůj život. Nemá tu žádného spojence, o kterého by se mohl opřít. Proto hledá sám řešení a rozhodne se zamlčet pravou identitu své manželky Sáráj.²²⁴ Zápletka

---

²²¹ HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 190.

²²² Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 343.

²²³ Tamtéž, s. 343.

²²⁴ Srov. tamtéž, s. 343.

příběhu je založena na Abramově strachu z Egyptanů, kteří jsou kolektivně zastoupeni osobou faraona. Byl tento strach opravdu oprávněný?

Možná, že faraon žádné ohrožení života pro Abrama nepředstavoval. Abram očekává od Egyptanů to nejhorší, sám ale nedomýšlí důsledky svého jednání. Walke²²⁵ si ale všímá toho, že Hospodin neprohlašuje faraona za spravedlivého. Je tedy možné, že faraon je skutečným tyranem a zdrojem nebezpečí. A i když Abram selhává, Bůh svou milostí dopřeje přesun majetku od faraona k Abramovi.²²⁶ Abram dostal mnoho darů, ale platí ztrátou Sára a Sára platí ztrátou cti.²²⁷

Faraon představuje stěží odvrátitelnou hrozbu Abramovi. Zároveň však stojí za tím, že se Abramovi v Egyptě daří dobře. Je to *kvůli Sára*, která je ve faraonově harému. Abramův nedostatek důvěry v Boha ho donutil k intrikám. Výsledky těchto plánů ale jsou mimo jeho kontrolu.²²⁸

Ve verších 18-19 faraon výslovně posuzuje Abramovo jednání. Je to faraon, pro kterého je cizoložství nepřijatelné. Poté, co se dozvěděl pravdu, považuje za vyloučené, aby si ponechal ženu jiného muže. Trojí otázka Abramovi svědčí o jeho morálním povědomí. Faraon prokazuje cit pro morálku. Projevuje větší respekt k Hospodinem ustanovenému a jím chráněnému řádu než Abram. Jak je možné, že ho znal? Současně ale je faraon ten, na koho skutečně dopadá Hospodinův soud. On a jeho lid jsou raněni velikými ranami. Ani nečteme, že by jich byl zbaven. Vyprávění nedospívá do bodu, ve kterém by faraon Hospodina poznal, či se ho dokonce *bál*. Ani příčinu svého postižení nakonec nespojuje faraon s Bohem, nýbrž výhradně se vztahem k Sára a Abramovi.

Byť nevědomě, jedná faraon nesprávně. Proto na něj dopadá Boží soud. Rány tedy na faraona a jeho lid dopadají vzhledem k jeho objektivní vině, avšak velký díl odpovědnosti nese Abram. Zlo i dobro, která na člověka přicházejí, jsou často bez přímé souvislosti s jeho vlastním jednáním.²²⁹ Pokud se ptáme, proč faraon Abrama nepotrestal, ale místo toho ho poslal pryč i s jejich novým bohatstvím, je možné, že faraon stále trpěl následky ran. Už nikdy nechtěl být cílem síly stojící za Abramem. Je příznačné, že toto nové bohatství nebylo Abramovi požehnáním. Neoprávněné zisky

---

²²⁵ Srov. BER, V. „*Mlčení jehňátek*“ v knize *Genesis*, s. 7.

²²⁶ Srov. tamtéž, s. 8.

²²⁷ Srov. tamtéž, s. 9.

²²⁸ Srov. HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 194.

²²⁹ Srov. BER, V. „*Mlčení jehňátek*“ v knize *Genesis*, s. 9.

nejspíš způsobily obrovské problémy v následujících letech, nejprve ve sporu s Lotovými pastýři, a pak skrze mladou Egyptanku jménem Hagar, která byla pravděpodobně jednou ze služebnic daných Abramovi faraonem.²³⁰

3.1.2 Kolektivní odpovědnost v Gn 18,16-33

Abrahamovi jde o to, kolik spravedlivých může zachránit město. Jak ale může hříšná většina s sebou do zkázy stáhnout i nevinnou menšinu? A jak může spravedlivá menšina zachránit bezbožnou většinu od trestu? Obojí je přece nespravedlivé.

Podívejme se tedy, jak to vypadalo s odpovědností u Abrahama i obyvatel Sodomy a Gomory. Abraham neměl nejmenší tušení o tom, co se chystá, protože když si loučící se společnost prohlédla města v údolí Jordánu, Pán si položil otázku „Cožpak budu před Abrahamem tajit co chci udělat?“ (Gn 18,17) Jahve si na otázku sám odpověděl a vznesl pádné důvody, proč musí být Abraham informovaný o nadcházejícím zničení Sodomy a Gomory. První dva souvisely s Abrahamovou odpovědností a třetí se stavem Sodomy a Gomory.²³¹

Abraham se měl stát zdrojem požehnání pro svět: „Abraham se jistě stane velikým a mocným národem a budou v něm požehnány všechny národy země“ (Gn 18,18). K tomu byl Abraham *vybrán* (doslova *poznán*) Bohem (Gn 18,19). Abraham byl také zodpovědný za vyučování Božího práva a spravedlnosti svých potomků. „Nebot' jsem ho vyvolil, takže přikáže svým synům a svému domu po sobě, aby zachovávali Hospodinovu cestu tím, že budou konat spravedlnost a právo, aby Hospodin Abrahamovi splnil to, co mu slíbil.“ (Gn 18,19). Bůh chtěl, aby jeho zaslíbený lid byl lidem, který zachovává právo a spravedlnost ke každému.

Naproti tomu Sodoma a Gomora poskytuje ten nejdrsnější a nejtemnější kontrast, protože jejich životní styl byl v absolutním protikladu k právu a spravedlnosti. A když Bůh soudil Sodomu a Gomoru, jejich trosky se staly ponaučením pro Abrahama a jeho potomky, protože trvale vypovídaly o tom, co se stane s lidem, který odmítá Boží právo a spravedlnost.

---

²³⁰ Srov. HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 194.

²³¹ Srov. tamtéž, s. 262.

Text v Gn 18,22-32 je dialogem mezi Abrahamem a Bohem. Navazuje na předešlý, kde tématem je záchrana nebo odsouzení Sodomy. Má dvě části, první je rozhovor o Boží spravedlnosti (Gn 18,23-26), druhá je označována jako sjednávání počtu spravedlivých, kteří jsou potřební na záchranu města (Gn 18,27-32). Podle C. Westermanna²³² však nejde o sjednávání počtu, ale o vyostření otázky Boží spravedlnosti z první části rozhovoru. Abraham zjišťuje, za jakých podmínek se Bůh rozhodne zničit Sodomu, a s veškerou pokorou přijímá Boží vůli. Na šestinásobnou otázku Abrahama Bůh odpovídá šestkrát negativně.²³³

Vyjednávání o počtu zachránců města spadá v podstatě do tří částí, kdy se jejich počet snížil nejprve na padesát, pak třicet a nakonec na deset. Jazykově vzato *spravedlivý* a *svévolník/zlý* je morální pojem, ale v této právní debatě to má rovněž právní význam *nevinný* a *vinný*.²³⁴ Jak to, že vůbec nějaký počet spravedlivých může někoho hříšného zachránit?

Abraham se snaží o dosažení spravedlnosti, ale v jistém smyslu je to Bůh, který tlačí na Abrahama. Netlačí tolik proto, aby zajistil spravedlnost, ale aby přivedl Abrahama, budoucího učitele spravedlnosti, k poznání Božích cest. Boží zjevení Abrahamovi je zřejmým vyjednáváním.²³⁵ Abraham srovnává nějaký svůj standard s Božím a odvažuje se podle něj posuzovat Bohem zamýšlený čin.²³⁶ Etika zde není odvozena z božích příkazů, ale je získána z toho, co je obecně akceptované lidmi a bylo zabudováno do struktury vesmíru Bohem.²³⁷

Abraham čelil zničení Sodomy a Gomory a při tom se dohadoval s Bohem. Dalo by se očekávat, že Abraham bude spoléhat na princip individuální odplaty a navrhne oddělení spravedlivých od bezbožných a následné potrestání těch druhých.²³⁸ Boží spravedlnost by pak byla nepopíratelně projevna. „Ale Abraham se sám zaplétá do vysoce kontroverzní argumentace, požaduje božskou shovívavost pro všechny na

---

²³² Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genesis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 440.

²³³ Srov. tamtéž, s. 440.

²³⁴ Srov. BRODIE, Thomas L. *Genesis as Dialogue*, s. 249.

²³⁵ Srov. tamtéž, s. 249.

²³⁶ Srov. RODD, C. S. *Glimpses of a Strange Land: Studies in Old Testament Ethics*, s. 54.

²³⁷ Srov. tamtéž, s. 54.

²³⁸ Srov. KRAŠOVEC, J. *Is There a Doctrine of „Collective Retribution“ in The Hebrew Bible?*, s. 77.

základě existence hypotetické hrstky spravedlivých.²³⁹ Abraham začíná diskuzi a dvakrát zdůrazňuje svou vlastní iniciativu. Přesto nakonec není diskuse popsána jako Abrahamovo vyjednávání s Bohem, ale jako Boží rozmluva s Abrahamem: „Bůh odešel, když dokončil rozmluvu s Abrahamem“ (Gn 18,33).

Upřímná vášeň, s níž se Abraham přimlouval za města, ukázala novou stránku Abrahama. Předtím vystoupil, aby zachránil Lota před invazí králů z východu, nezištně riskoval vše pro svého příbuzného. Ale tady orodoval ne za Lota, ale za všechny hříšné obyvatele Sodomy. Znal lidi v těch ničemných městech, a staral se o ně i přes jejich hříšnost a zkaženost. Abraham založil svůj přístup na absolutní důvěře v Boha. Nepochybuje o tom, že Bůh je autorem a rozhodcem o vší spravedlnosti a právu. Byl přesvědčen, že Bůh nemůže a neučiní nic špatného. Abraham se obává, že lidé ztratí víru v boží spravedlnost, pokud dopustí stejné utrpení na spravedlivých i na hříšnících.²⁴⁰

Abraham si uvědomuje, že odpovědnost před Bohem je společná a nedělitelná a mají ji i ti, kdo přímo na vině podíl nemají. Jeden viník stačí, aby tím trpělo celé společenství, jak ukazuje pozdější případ Akánův (Joz 7). Stačí ovšem jeden nevinný, aby byla společnost zachráněna? Najde se vůbec aspoň jediný člověk, který by byl nevinný? Podrobnosti následujícího příběhu naznačují, že v Sodomě prostě nebyli žádní spravedliví lidé. Pán by ukázal milosrdenství, pokud tam byl někdo, na koho by ho mohl seslat.²⁴¹ Lot byl sice vyveden a zachráněn, byl však nevinný? Hospodin ho zachránil jednak proto, že „pamatoval na Abrahama“ (Gn 19,29), jednak proto, že s ním měl své plány.²⁴² Proč byl tedy Lot zachráněn? Protože byl spravedlivý (takže nakonec jednal podle individuálních zásluh), nebo proto, že ač byl nespravedlivý, byl to Abrahamův příbuzný?

Lze někomu přičíst zásluhy? Kolika? Hospodin odpustí Sodomě a Gomoře, pokud tam bude deset spravedlivých. Můžeme tedy říct, že zásluha všech je zásluha deseti a zásluha deseti je zásluha všech? Jenže proč zrovna deset?

---

²³⁹ KRAŠOVEC, J. *Is There a Doctrine of „Collective Retribution“ in The Hebrew Bible?*, s. 77.

²⁴⁰ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genesis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 433.

²⁴¹ Srov. HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 266.

²⁴² Srov. ŽÁK, V. *Na počátku*, s. 165-166.

Když Abraham probíral s Bohem osud Sodomy, jeho odvaha rostla. Poslední tři návrhy snižují nutný počet spravedlivých o deset. Měli bychom si povšimnout, že Abrahamovy modlitby nebyly bez účinku. Když města na rovině pohltily plameny, čteme doslova, že „Bůh pamatoval na Abrahama a poslal Lota ze středu zkázy“ (Gn 19,29). Spolu s tím se dozvídáme, že Bůh by ušetřil Sodomu, pokud by tam byl ještě někdo spravedlivý kromě Lota (Lot byl pouze cizinec, a ne plnohodnotný občan. Gn 19,9).²⁴³ Jenže tam nikdo jiný takový nebyl.

Abraham vyjednává, i když ví, že obyvatelé města jsou známí hříšníci. Nejsou mu proto lhostejní, ale přimlouvá se za ně, doufá v jejich obrácení. Deset Židů, mužů starších než třináct roků, se v judaizmu označuje slovem *minjan* a na konání každého veřejného liturgického shromáždění je potřebný tento počet přítomných.²⁴⁴ I město, přirozeně, znamená společenství; potřebuje usnášeníschopný počet nebo minimální kritické množství. Pokud neexistuje minimální komunita, pak město není opravdové město, a proto je otevřeno k destrukci.²⁴⁵ Pak nezbývá, než zachránit ty jednotlivce, kteří mohou být spaseni.

Abraham se zajímá o budoucnost nevyvolených, spravedlivých i nespravedlivých, všech, kteří jsou mimo společenství víry – především o cizince (Gn 18,16-19,38). Sodoma nebyla odsouzená proto, že by její obyvatelé neměli víru v Boha, ale proto, jak nakládali se svými bratry a sestrami. Všichni jsou před Bohem zodpovědní za svoje konání.²⁴⁶

Kolik spravedlivých je třeba, aby určitá lidská společnost nepropadla zkáze? Kolik síly má v sobě lidská spravedlnost? Abraham „hledá jistotu, že spravedlnost může přemoci vinu“.²⁴⁷ Historie Izraele ukazuje, že hrozby trestu byly většinou neúčinné. Pouze vykonání trestu přivedlo lid k přiznání svých vin a k opravdové touze po změně.²⁴⁸ Příběh Sodomy a Gomory svědčí o tom, že extrémní svévolnost volá po extrémním trestu, což nakonec nevede k vítězné radosti, ale k zármutku. Toto je začátek milosrdenství. Konečným cílem trestu není zničení, ale smíření. „Pouze Bůh může

---

²⁴³ Srov. ŽÁK, V. *Na počátku*, s. 164.

²⁴⁴ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genesis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 433.

²⁴⁵ Srov. BRODIE, Thomas L. *Genesis as Dialogue*, s. 249-250.

²⁴⁶ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genesis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 442.

²⁴⁷ ŽÁK, V. *Na počátku*, s. 164.

²⁴⁸ Srov. KRAŠOVEC, J. *Is There a Doctrine of „Collective Retribution“ in The Hebrew Bible?*, s. 61.

zachránit lidi z jejich prokletí – jakmile jsou si vědomi osudné podstaty svých nepravostí a jsou ochotni změnit své chování.“²⁴⁹

3.1.3 Kolektivní odpovědnost v Gn 20,1-18

Jak to, že abímelek a jeho lid čelil hrozbě smrti, i když byli nevinní? Proč byl potrestán abímelek a jeho lid, i když vina byla Abrahamova? Jak je možné, že Abraham, ač lhal, byl zachráncem abímeleka a ještě dostal dary?

Bůh přišel v noci k abímelekovi. Ve snu ho varoval, že je pod hrozbou smrti za to, že vzal vdanou ženu do svého domu. Abímelek začal obhajovat svou poctivost. Odvolával se na Boží spravedlnost, když se ptal, jestli by Bůh zničil nevinný národ. Jako král věděl, že cokoliv se stane jemu, stane se i jeho lidu. Zastupoval celý národ, jeho hřích byl hříchem všech poddaných. Touto otázkou se snažil odradit Boha od potrestání svého lidu za něco, co zamýšlel učinit bez zlých úmyslů.²⁵⁰ Jak mohl vědět, že Bůh je spravedlivý? Existovalo snad nějaké rozšířené povědomí o spravedlnosti, které se netýkalo pouze vyvoleného národa?

Podle Rodda²⁵¹ není etika v celém Starém zákoně odvozena jen z božích příkazů, ale je získána z toho, co je obecně akceptované lidmi a bylo zabudováno do struktury vesmíru Bohem.²⁵² Abímelek dbal Božího varování, a k Sáře se nepřiblížil. Jednal v souladu s Bohem. Je zřejmé, že věděl o Bohu, který může i zabít. „Měl ale jistotu, že spravedlnost chrání krále i národ před zkázou.“²⁵³ I nevyvolení lidé mají smysl pro spravedlnost a pravdu. Příběh Abímeleka ukázal, že jsou lidé, kteří mají svědomí citlivější než lid Boží.²⁵⁴

Byl ale abímelek opravdu tak nevinný? Ačkoliv byl přesvědčen o své bezúhonnosti a čistotě, je zřejmé, že ani jeho jednání úplně bezchybné nebylo. Vzal si totiž Sáru, aniž by o tom s Abrahamem mluvil. Přesto, díky zásahu Boha, byla Sára zachráněna před

---

²⁴⁹ KRAŠOVEC, J. *Is There a Doctrine of „Collective Retribution“ in The Hebrew Bible?*, s. 70-71.

²⁵⁰ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 193-194.

²⁵¹ Srov. RODD, C. S. *Glimpses of a Strange Land: Studies in Old Testament Ethics*, s. 58.

²⁵² Srov. tamtéž, s. 58.

²⁵³ BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 130.

²⁵⁴ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 450.

potupou a abímelek s celým národem před smrtí. Král se k ní nepřiblížil díky slovu Hospodina.²⁵⁵

Abímelek měl správné povědomí o Bohu. Věděl, že spravedlivý Bůh nemůže zahubit nevinné. Uvědomoval si hřích cizoložství a bránil se mu. Vyjadřoval zájem nejen o své dobro, ale o dobro a záchranu celého svého království.²⁵⁶ Abímelek obvinil Abrahama z uvedení do hříchu. Abraham udělal něco „co se nedělá“ (Gn 20,9). Ve své vlastní řeči se Abraham snažil obhájit. Avšak jeho obhajoba vyzněla dost nepřesvědčivě.²⁵⁷

Abímelek nebyl nevinný, i když se pokládal za čistého.²⁵⁸ Bůh připustil bezúhonnost abímelekových motivů, ale nezmínil čistotu rukou. Vina na abímelekově straně byla, avšak Bůh ji odpustil a včas zabránil provedení zlého činu.²⁵⁹ Na druhou stranu je fakt, že abímelek byl uveden v omyl a později se svými dary pokusil své jednání napravit. Abímelek se k Abrahamovi choval slušně, proto se také za něj Abraham následně přimluvil. Díky této přímlově byl abímelek a jeho dům uzdraven. Abraham se tedy přece jen pro abímeleka a jeho národ stal požehnáním.²⁶⁰

Abraham byl Boží přítel, *někdo*, kdo se musel naučit důvěřovat pouze Bohu. A Bůh na tom pracoval.²⁶¹ Abraham, který měl být požehnáním pro ostatní národy, přinesl abímelekově a jeho domu více problémů než požehnaní. Bůh však vykonal dobro nejen u vyvoleného národa, ale i u abímeleka. Bůh neuzdravil abímeleka přímo, ale konal skrz Abrahamovu modlitbu. Abraham se tak opět stal tím, k čemu si ho Bůh vyvolil.²⁶² Teprve přímlovnou modlitbou Abraham přináší požehnaní místo kletby.²⁶³

---

²⁵⁵ Srov. BÍČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 129.

²⁵⁶ Srov. BER, V. „*Mlčení jehňátek*“ v knize *Genesis*, s. 19.

²⁵⁷ Srov. *tamtéž*, s. 27.

²⁵⁸ Srov. BÍČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 130.

²⁵⁹ Srov. ŽÁK, V. *Na počátku*, s. 176.

²⁶⁰ Srov. BER, V. „*Mlčení jehňátek*“ v knize *Genesis*, s. 20.

²⁶¹ Srov. HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 286.

²⁶² Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genesis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 450.

²⁶³ BER, V. „*Mlčení jehňátek*“ v knize *Genesis*, s. 22.

Až na konci příběhu se dozvídáme, že Bůh potrestal abímeleka a jeho rodinu kvůli Sáře. Abímelek tedy nebyl pouze nevinná oběť. Byl to výhradně Hospodin, kdo zabránil cizoložství, nikoli abímelekova zbožnost a nevinnost.²⁶⁴

Boží milost v tomto textu působí ve prospěch Abrahama, jeho rodiny, ale i v zájmu abímeleka a jeho lidu.²⁶⁵ Smrt se odvrátila od abímeleka, a prázdnota od abímelekovy domácnosti.²⁶⁶ Abímelek a jeho lid byli potrestáni kvůli Abrahamově ženě Sáře. I když král jednal s čistým úmyslem a podpořen Abrahamovou lží, že Sára je jeho sestra, stejně vina a trest dopadly na něj i na jeho lid.

Kolektivní odpovědnost je zde spojena s vinou abímelekovou a následným trestem Božím celé jeho rodině. Abímelek si získané informace neověřil a jednal bez důkladnějšího seznámení se s cizinci a situací kolem Sáry. Abraham, ač jednal jako lhář a manipulátor, je nakonec ten, skrze kterého je abímelek a jeho lid zachráněn. Abraham je tedy i přes své selhání stále prostředníkem Božího požehnání pro ostatní národy.

3.1.4 Kolektivní odpovědnost v Gn 26,1-11

Izák lhal o vztahu k Rebece a tím ohrozil abímeleka a jeho lid. Jak to, že byl vinen abímelek a jeho lid, když lhal Izák?

Izák zůstal v pelištejské zemi, kde mohl žít bez obav, jelikož s ním byl Bůh. Ale on nevěděl, že Hospodin má v moci i krále, kteří se k němu nehlásí. A tak ze strachu o život vydával Rebeku za svou sestru. Sebe ochránil, ale ji vystavil nebezpečí. A nejen ji, ale i celé společenství v Geraru.²⁶⁷

Abímelek zjistil skutečný vztah Rebeky k Izákovi dřív, než se Rebece cokoliv stalo. Vyhlédl totiž z okna svého paláce a uviděl Izáka laskajícího Rebeku. Abímelek pochopil, že Rebeka je Izákovou manželkou.²⁶⁸ Kvůli Izákově podvodu mohlo jeho společenství čelit nebezpečí, a tak předvolal Izáka do svého paláce. Použil Bůh Izákovu

---

²⁶⁴ Srov. BER, V. „*Mlčení jehňátek*“ v knize *Genesis*, s. 20.

²⁶⁵ Srov. tamtéž, s. 20.

²⁶⁶ Srov. BRODIE, Thomas L. *Genesis as Dialogue*, s. 259.

²⁶⁷ Srov. BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 160.

²⁶⁸ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 240.

lásku k Rebece jako prostředek k její ochraně před ublížením a také jako prostředek k ochraně abímeleka před vystavením jeho lidu Božímu hněvu?²⁶⁹

Když Izák dorazil do paláce, Abímelek mu vytkl, že Rebeka je ve skutečnosti jeho manželkou. Izák argumentoval tím, že se obával aby kvůli ní nepřišel o svůj život. Abímelek Izáka obvinil z toho, že chtěl ochránit sám sebe a přitom uvedl v nebezpečí celou komunitu, doslova „uvedl bys na nás vinu.“²⁷⁰ Slovo vina je spojené s odplatou za hřích a v tomto případě abímelek ví, že jeho národ by postihl trest.²⁷¹

Ve starověku lidé považovali komunitu za jednotku. Provinění jednoho člověka ovlivnilo celé společenství. Kdyby kterýkoliv muž z Geraru spal s Rebekou, vina by padla na všechny, i přesto že by to ta osoba učinila v přesvědčení, že Rebeka není vdaná.²⁷²

Izák neodpověděl. Abímelek ochránil Rebeku i Izáka oficiálním prohlášením, že kdokoli by obtěžoval tohoto muže nebo jeho manželku bude usmrcen.²⁷³ Podle Biče²⁷⁴ a kol. Izáka a Rebeku král ochránil díky mocné a nezasloužené péči Boží.²⁷⁵

Abímelek a jeho lid čelili hrozbě trestu kvůli Izákově ženě Rebece. Král i jeho lid byli nevinní, ale stejně by na ně dopadla vina a trest, pokud by někdo ublížil Rebece, byť by se jednalo o čin z nevědomosti, jelikož Izák o svém pravém vztahu k Rebece lhal.

Kolektivní odpovědnost je zde spojena s hrozbou Božího trestu, který ale nepříjde. Abímelek včas odhalí pravý vztah Izáka a Rebeky a předvolá si Izáka. I přes jeho nepřesvědčivé a nepodložené výpovědi abímelek Izáka netrestá ani nevyhání pryč. Obviňuje ho z toho, že kvůli jeho lži mohlo být ublíženo Rebece a tak by dopadla vina na celé společenství. Náhle ale chrání Izáka i Rebeku královským prohlášením, ve kterém jim je zaručena nedotknutelnost.

---

²⁶⁹ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 241.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 241.

²⁷¹ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genesis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 526.

²⁷² Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 241.

²⁷³ Srov. tamtéž, s. 241.

²⁷⁴ Srov. BÍČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*, s. 160.

²⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 160.

3.1.5 Kolektivní odpovědnost v Gn 34,1-31

Proč Jákobovi synové vyplenili celý Šekem, když vina byla jen Šekemova?

V úvodu byly představeny postavy, které v příběhu stojí proti sobě. Dína proti Šekemovi, Chamór proti Jákobovi. Zatímco Dína a Jákob jsou pasivními postavami, nejaktivnější jsou bratři Díny, Šimeón a Lévi a jejich protivníci Šekem a Chamór.²⁷⁶

Příběh začal dvojnásobným nutkáním mladého muže Šekema. Nejprve znásilnil Dínu, a pak, když se do ní zamiloval, se chtěl oženit. Nátlak se projevil nejen u Šekema vůči Díně, ale i vůči otci. Mladý muž, poté co znásilnil Dínu, tlačil svého otce do sjednání manželství. A druhý otec, Jákob, neřekl vůbec nic, dokud nepřišli jeho synové.²⁷⁷

Děj se střídavě rozvíjí paralelním popisem dvou skupin hrdinů: Jákobovy rodiny (Gn 34,1.5.7) a Chamórový rodiny (Gn 34,2-4.6). Po krátké vsuvce o Jákobovi autor pokračuje popisem Chamórový reakce. „Šekemův otec je v nepříjemné situaci. Má požádat otce znásilněné dcery, aby dal zneuctěnou dceru za manželku muži, který ji zneuctil.“²⁷⁸ Na rozdíl od Jákoba jsou jeho synové plní hněvu a bolesti nad tím, co se přihodilo jejich sestře. „Autor používá termín hloupost, který vyjadřuje morální bezohlednost, za kterou se ukládal nejvyšší trest.“²⁷⁹

Diskuse o manželství je představena jako setkání dvou otců: „Chamór, otec Šekemův, vyšel k Jákobovi, aby s ním mluvil.“ (Gn 34,6) Zpočátku má naslouchat Jákob, ale rozzlobení synové Jákoba zastíní. Také Chamór je následně zastíněn svým synem. Šekem bez představení pronese stručně a neomaleně, že peníze nehrají roli. Má jasný cíl: „dejte mi dívku.“²⁸⁰

Jákobovi synové byli rozezlení Chamórovým povýšeneckým přístupem a zároveň chtěli svou sestru zpátky, proto odpověděli lstivě. „Jákobovi synové se uchýlili ke lsti jako k cestě záchrany jejich sestry a k pomstě na obyvatelích toho města.“²⁸¹ Jejich strategie byla jednoduchá. Využili Šekemovu touhu a požadují obřízku. Šekem použil manželství pro chtíč a oni použili znamení smlouvy pro násilnou pomstu.²⁸² Obřízka je

---

²⁷⁶ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genesis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 624.

²⁷⁷ Srov. BRODIE, Thomas L. *Genesis as Dialogue*, s. 339.

²⁷⁸ DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genesis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 621.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 621.

²⁸⁰ Srov. BRODIE, Thomas L. *Genesis as Dialogue*, s. 340.

²⁸¹ HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 294.

²⁸² Srov. BRODIE, Thomas L. *Genesis as Dialogue*, s. 340.

„také způsobení bolesti tomu orgánu, který v tomto případě způsobil problémy.“²⁸³ Nezmínili se o hlubším významu obřízky, který zahrnuje Boha.²⁸⁴ Obřízka, nejváženější symbol víry Izraele, se stala nástrojem nelidskosti. Znesvěcení znamená smlouvy, obřízky, se stalo prostředkem k dosažení pomsty a rozšíření pomsty na vraždění a vydrancování města.²⁸⁵ Proč ale Jákobovým synům nestačilo potrestat Šekema? Již zde je jasné, že měli v plánu pomstu na celém městu, protože požadují obřízku všech mužů.

Přístup bratrů měl Chamóra upozornit na jejich vztek způsobený potupou a ohavností, která se stala jejich sestře. V protinávrhu se Jákobovi synové vyhnuli Šekemově pobídce ke smlouvání o ceně nevěsty a daru pro Dínu. Jákobovým synům šlo víc o čest jejich sestry než o materiální zisk. Jákobovi synové se ve svém protinávrhu nezmínili o obchodování a kupování půdy, dvou motivačních faktorech, které Chamór uvedl. Chamór s Šekemem si nevšimli těchto náznaků a slepě přistoupili na jejich podmínky.²⁸⁶ Dohoda byla uzavřena.

Chamór šikovně zahrál na hrdost a chamtivost Chivejců tím, že je vylíčil jako vládnoucí novému spolenectví. Zakončil svou řeč vroucí prosbou, aby všichni souhlasili s touto podmínkou.²⁸⁷ Zmínka o nejvyšší autoritě Chamóra a Šekema ve městě zvýrazňuje rozpor mezi jejich vnitřním smýšlením a veřejným vyhlášením, které přednášejí v bráně města. Šekemčané s návrhem dobromyslně souhlasili a vykonali ho.²⁸⁸

V textu můžeme vidět dvě roviny manipulace. Bratři předložili Chamórovi a Šekemovi návrh za kterým se skrývá lest. Tak jako Chamór a Šekem naletěli na lest bratrům, tak i obyvatelé města přijali Chamórovův a Šekemův návrh, který skrývá část pravdy.²⁸⁹ „Oba se zdají být pány situace, ve skutečnosti jsou však obětí lsti bratrů a skrze ně se tato lest přenesla na celé město.“²⁹⁰

---

²⁸³ BRODIE, Thomas L. *Genesis as Dialogue*, s. 340.

²⁸⁴ Srov. tamtéž, s. 340.

²⁸⁵ Srov. HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 414.

²⁸⁶ Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 294.

²⁸⁷ Srov. tamtéž, s. 295.

²⁸⁸ DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 625.

²⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 623.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 623.

Jákobovi synové učinili z potupené cti důvod k vraždění. Vybili muže, zajali děti a ženy, vyloupili město. Ohavnost činu Léviho a Šimeóna nespočívá ani tak ve vykonání pomsty, jako ve způsobu jejího vykonání.²⁹¹ Bylo nezbytné pohnat k zodpovědnosti ty, kteří zneužili Dínu. Ale rozsah zkázy, kterou způsobili její bratři pachatelům dalece přesáhl původní zločin. Navíc Jákobovi synové použili symbol smlouvy jako úskok k plenění lidí.²⁹²

Ačkoliv Jákob vyslovil vážné důsledky mstivého jednání svých synů, nebyl schopen jim vysvětlit, jak měli vykonat svou morální odpovědnost.²⁹³ Děj příběhu ukázal vztahy mezi Jákobem a jeho dětmi. Vykreslil jeho lhostejnost vůči vlastní dceři a synům Ley.²⁹⁴

V této kapitole Bůh vůbec nemluví. Text popisuje lidské konání, reakce, uvažování a násilí. Z jednoho hříchu, vycházejícího z lidské vášně, vzniklo velké krveprolití. Skutek, vyplývající z násilí, přináší další násilí.²⁹⁵ Přesto se při tom všem uplatnila nelítostná milost. V Šekemu Bůh dovolil Jákobovi zažít děsivou váhu své hříšnosti, aby se vrátil k jeho volání.²⁹⁶

Kolektivní odpovědnost v této kapitole je spojená s přehnanou pomstou na nepříteli. Šekem, který ublížil Díně, se do ní zamiloval a chtěl jí mít pro sebe. Zajde tedy s otcem žádat o Díninu ruku. Jákob, který není schopen jediné reakce, přenechává jednání na synech. Ti se ale rozhodnou pro pomstu. Proto Istí přimějí Šekema a jeho lid k obřízce a pak vpadnou do města, aby zachránili čest Díny. Nestačí jim k tomu pouze zbavit se Šekema a jeho otce. Povraždí všechny muže a vyplení celé město.

---

²⁹¹ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genesis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 625-626.

²⁹² Srov. HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*, s. 296.

²⁹³ Srov. tamtéž, s. 296.

²⁹⁴ Srov. DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genesis: Komentáře k Starému zákonu*, s. 624.

²⁹⁵ Srov. tamtéž, s. 625.

²⁹⁶ Srov. HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*, s. 412.

Závěr

Cílem této práce bylo určit situace, ve kterých byla v knize Genesis uplatněna kolektivní odpovědnost, a na základě toho zjistit, za jakým účelem byla kolektivní odpovědnost v knize Genesis používána. Nejprve jsem vymezila základní pojmy kolektivní odpovědnost a s ní spojenou vinu a odpuštění. Ve druhé části jsem podle popsaných kritérií analyzovala vybrané texty. Jednalo se o Gn 12,10-20; 18,16-33; 20,1-18; 26,1-11; 34,1-31. Třetí část jsem věnovala těmto textům z pohledu kolektivní odpovědnosti.

Stěžejní otázka, na kterou jsem hledala odpověď, byla: V jakých situacích v Genesis je uplatněna kolektivní odpovědnost? Z analýzy jednotlivých textů vyplynulo, že kolektivní odpovědnost v Genesis je spojená s trestem nebo varováním:

1) Trestá a varuje Bůh

Příběh **Gn 12,10-20** je spojen s kolektivním trestem pro faraona a jeho lid. Byť nevědomě, jednal totiž faraon nesprávně. Rány na faraona a jeho lid dopadly kvůli jeho objektivní vině. Nevěděl sice, že Sára je vdaná, protože byla prohlášena za sestru Abrahama. V textu ale faraon není označen za spravedlivého, takže je možné, že byl skutečným zdrojem nebezpečí. Je ovšem zřejmé, že velký díl odpovědnosti za problémy Sára nese Abram. Proč je faraon nepotrestal, ale místo toho je poslal pryč i s jejich novým bohatstvím? Možná faraon stále trpěl následky ran.

Příběh **Gn 18,16-33** je spojen s kolektivním trestem pro Sodomu a Gomoru. Abraham čelil zničení Sodomy a Gomory a při tom se dohadoval s Bohem. Místo spoléhání na princip individuální odplaty, kdy by oddělil spravedlivé od bezbožných, ale požaduje božskou shovívavost pro všechny. Abrahamovy modlitby nebyly bez účinku: Bůh zachránil Lota. Abraham vyjednával, i když věděl, že obyvatelé města jsou známí hříšníci. Nebyli mu proto lhostejní, ale přimlouval se za ně. Je otázkou, jestli Lot byl opravdu spravedlivý. Pokud ano, pak jej ušetřil, protože jednal podle principu individuální odplaty a v Sodomě, Gomoře opravdu nikdo jiný spravedlivý nebyl. Je ale také možné, že spravedlivý nebyl a Bůh jej ušetřil kvůli Abrahamovi a jeho modlitbě. Pak by ale jednal Bůh skrz odpuštění a slitování.

Příběh **Gn 20,1-18** je spojen s varováním před kolektivním trestem i s vykonáním kolektivního trestu. Abímelek měl správné povědomí o Bohu a věděl, že spravedlivý Bůh nemůže zahubit nevinné. Uvědomoval si hřích cizoložství a bránil se mu. Nechtěl dobro jen pro sebe, ale pro celé království. Přesto Abímelek a jeho lid byli potrestáni kvůli Abrahamově ženě Sáře, i když král tvrdil, že jednal s čistým úmyslem a podpořen Abrahamovou lží, že Sára je jeho sestra. Bůh připustil bezúhonnost abímelekových motivů, ale nezmínil čistotu rukou. Vina tedy na abímelekově straně byla, avšak Bůh ji odpustil a včas zabránil provedení zlého činu. Abímelek jednal bez důkladnějšího seznámení se s cizinci a se situací kolem Sáry. Abraham, ač jednal jako lhář a manipulátor, je nakonec ten, skrze kterého je abímelek a jeho lid zachráněn. Abraham je tedy i přes své selhání stále prostředníkem Božího požehnání pro ostatní národy.

2) Trestá a varuje člověk

Příběh **Gn 26,1-11** je spojen s varováním před kolektivním trestem. Abímelek a jeho lid čelili hrozbě trestu kvůli Izákově ženě Rebece. Král i jeho lid byli nevinní, ale stejně by na ně dopadla vina a trest, pokud by někdo ublížil Rebece, byť by se jednalo o čin z nevědomosti, jelikož Izák o svém pravém vztahu k Rebece lhal. Kolektivní odpovědnost je zde spojena s hrozbou Božího trestu, který ale nepříjde. Abímelek včas odhalí pravý vztah Izáka a Rebeky a předvolá si Izáka, kterého varuje co všechno se mohlo stát kvůli jeho lži. I přes jeho nepřesvědčivé a nepodložené výpovědi abímelek Izáka netrestá ani nevyhání pryč. Obviňuje ho z toho, že kvůli jeho lži mohlo být ublíženo Rebece a tak by dopadla vina na celé společenství. Náhle ale chrání Izáka i Rebeku královským prohlášením, ve kterém jim je zaručena nedotknutelnost.

Příběh **Gn 34,1-34** vypráví o lidském sklonu k přehnané pomstě na nepříteli. V této kapitole Bůh vůbec nemluví. Text popisuje lidské konání, reakce, uvažování a násilí. Kolektivní odpovědnost v této kapitole je spojená s nepřiměřenou pomstou. Šekem, který ublížil Díně, se do ní zamiloval a chtěl ji mít pro sebe. Jde tedy s otcem žádat o Díninu ruku. Jákob, který není schopen jediné reakce, přenechává jednání na synech. Ti se ale rozhodnou pro pomstu. Proto lstí přivedou Šekema a jeho lid k obřízce a pak vpadnou do města, aby zachránili čest Díny. Nestačí jim k tomu ovšem zbavit se pouze Šekema a jeho otce. Považdí všechny muže a vyplení celé město. Jákobovi synové učinili z potupené cti důvod k vraždění. Vybili muže, zajali děti a ženy, vyloupili město. Bylo nezbytné pohnat k zodpovědnosti ty, kteří zneužili Dínu. Ale rozsah zkázy, kterou

způsobili její bratři pachatelům, dalece přesáhl původní zločin. Ačkoliv Jákob vyslovil vážné důsledky mstivého jednání svých synů, nebyl schopen jim vysvětlit, jak se správně měli zachovat. Navíc to byl on, kdo celou dobu mlčel a tím nechal syny jednat.

Z výše uvedeného vyplývá, že kolektivní odpovědnost ukazovala směr, kterým měl vyvolený lid jít k Bohu, a varovala před sejítím z této cesty a vzdálením se od Boha.

V první části příběhů, kdy trestá a varuje Bůh, je Abra(ha)m dvakrát strůjcem lži a jednou přímluvcem za hříšné. Pokud lže, pak nikdy není potrestán ani varován před trestem. Trestání jsou druzí, ti, kterých se Abra(ha)m bojí. Měl si tak uvědomit, že je to Bůh, kterému lze za každých okolností věřit, že na něj se může obrátit a jen jeho se bát. Jako přímluvce má Abraham možnost si uvědomit, že Bůh dokáže nepravosti a neposlušnost trestat. Abraham přesto vyjednává a prosí za druhé. Bůh ho nezavrhuje, ale naslouchá mu a tím ukazuje způsob, jak s ním lze komunikovat.

V druhé části příběhů, kdy trestá a varuje člověk, je Izák, stejně jako jeho otec, strůjcem lži. Abímelek, který jeho podvod odhalí, ho ale ochrání královským prohlášením. Je to čin naprosto nepochopitelný, obzvlášť když si uvědomíme, že pokud by Rebece bylo ublíženo, pak by vina byla na celém společenství. Izák tak nemá na své záchraně žádnou zásluhu, stejně jako nemá zásluhu na záchraně Rebeky. Je to Boží zásluha? V příběhu o Šekemu je to Jákob, který nezabrání synům ve vykonání pomsty na všech obyvatelích tohoto města. Jeho synové zabijí Šekema i jeho otce. To jim ale jako zadostiučinění za Dínu nestačí a vyplení celé město. V závěrečném Jákobově kárání Šimeóna a Léviho se jasně ukázalo, jak moc se Jákob bál o přežití. A nelze se po takovém plnění divit. Přesto se jemu ani jeho rodině nic nepříhodilo. Byla to pouhá náhoda nebo Boží záměr? Těžko lze na tyto dvě otázky definitivně odpovědět. Přesto, pokud připustíme, že za touto ochranou Izáka i Jákoba byla Boží iniciativa, můžeme toto jednání hodnotit jako nezaslouženou pomoc, kterou Bůh praotcům poskytl. Byl to Bůh sám, kdo praotce vedl a směřoval k sobě samému.

Seznam použitých zdrojů

BIČ, M. a kol. *Starý zákon Genesis*. Praha: Kalich, 1968. ISBN neuvedeno.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. Praha: Ekumenická rada církví, 1988. ISBN neuvedeno.

Bible svatá. Všecka svatá písma Starého i Nového zákona. Podle posledního vydání Kralického z roku 1613. Praha: Synodní rada Českobratrské církve evangelické, 1963. ISBN neuvedeno.

Bible. Český studijní překlad. Praha: KMS, 2009. ISBN 978-80-86449-61-6.

BER, V. „*Mlčení jehňátek*“ v knize *Genesis: Strípky narativní analýzy na příkladech Gn 12,10-20 a Gn 20,1-18*. Studie a texty Evangelické teologické fakulty, 2008/2, č. 13, s. 3-30. ISBN 978-80-86498-31-7.

BRODIE, Thomas L. *Genesis as Dialogue*. New York: Oxford University Press, 2001. ISBN 0-19-513836-8.

DUBOVSKÝ, P. a kol. *Genezis: Komentáře k Starému zákonu*. Bratislava: Teologická fakulta Trnavskej univerzity, 2008. ISBN 978-80-7141-626-5.

HARTLEY, J. E. *New International Biblical Commentary – Genesis*. Massachusetts: Hendrickson Publishers, 2000. ISBN 978-1-56563-211-0.

HUGHES, K. *Genesis. Beginning and Blessing*. Wheaton: Crossway Books, 2004. ISBN 978-1-4335-3552-9.

KRAŠOVEC, J. *Is There a Doctrine of „Collective Retribution“ in The Hebrew Bible?*
In Hebrew Union College Annual [online]. 1994, č. 65, s. 35-89 [cit. 5.1.2014].

Dostupné na WWW: <<http://www.jstor.org/stable/i23503497>>.

LEÓN-DUFOUR, X. a kol. *Slovník biblické teologie*. Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1991. ISBN neuvedeno.

MACKERLE, A. *Úvod do studia Pentateuchu*. Verze 0.2 (2008) [online]. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, 2010 [cit. 1.3.2014]

Dostupné na WWW: <<http://www2.tf.jcu.cz/~mackerle/vyuka.htm>>.

PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Bible a morálka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7195-367-8.

RODD, C. S. *Glimpses of a Strange Land: Studies in Old Testament Ethics*. Edinburgh: T. & T. Clark, 2001. ISBN 0567087530.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění platném od 9.2.2009.

ŽÁK, V. *Na počátku*. Praha: Evangelická církev metodistická, 1990.

ISBN 80-85013-10-X

Abstrakt

PLEVOVÁ, Z. *Kolektivní odpovědnost v knize Genesis*. České Budějovice 2014. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce A. Mackerle.

Klíčová slova: kolektivní odpovědnost, Genesis, Starý zákon, vina, trest, odpuštění, zásluha

Práce se zabývá situacemi, ve kterých byla v knize Genesis uplatněna kolektivní odpovědnost a účelem, za jakým byla kolektivní odpovědnost v knize Genesis používána. Nejprve jsou vymezeny základní pojmy kolektivní odpovědnost, vina a odpuštění. Dále práce zahrnuje analýzu textů z knihy Genesis: 12,10-20; 18,16-33; 20,1-18; 26,1-11; 34,1-31. Tyto texty jsou v poslední části rozebrány z pohledu kolektivní odpovědnosti.

Stěžejní otázka této práce zní: V jakých situacích v Genesis je uplatněna kolektivní odpovědnost? Z analýzy jednotlivých textů vyplynulo, že kolektivní odpovědnost v Genesis je spojená s trestem nebo varováním. Kolektivní odpovědnost ukazovala směr, kterým měl vyvolený lid jít k Bohu, a varovala před sejitím z této cesty a vzdálením se od Boha.

Abstract

Collective Responsibility in the Book of Genesis

Key words: Collective Responsibility, Book of Genesis, Old Testament, guilt, punishment, forgiveness, merit

This work deals with situations in the Book of Genesis, where the collective responsibility was used and the purpose what it was used for. First of all, the basic concepts of collective responsibility, guilt and forgiveness are defined. After that the work includes analysis of texts from the Book of Genesis 12:10-20; 18:16-33; 20:1-18; 26:1-11; 34:1-31. In the last section these texts are discussed from the perspective of collective responsibility.

The key question: In what situations in Genesis is collective responsibility used? The analysis of individual texts showed that collective responsibility in Genesis is associated with punishment or warning. Collective responsibility showed the direction, which had to be followed by the chosen people to go to God, and warned before departing from this path and distancing from God.